

Politični in socialni prevrat v Aziji

Ko navaden človek bere v časnikih o Vietminhu in Vietnamu, o Indokini in Tailandu, o Laosu in Kambodži, s katerimi se sedaj ukvarjajo zapadni in vzhodni diplomati v Ženevi, se mu zavrti v glavi. Saj gre za imena, ki jih je morda prvič slišal, za narode in kraje, o katerih niti točno ne ve, kje leže in kakšen je njihov pomen. Premalo izobrazbe mu je nudila šola, da bi mogel pravilno razumeti in presojati razmere v daljni Aziji. Premalo so storile naše prosvetne organizacije, da bi pomanjkljivo šolsko znanje ljudstva razširile in poglobile.

»Gre pač za kitajske in azijske homatije,« — zamahne človek iz ulice — »ki me več ko toliko ne brigajo,« nakar dene časnik v stran.

In vendar je tako stališče napačno. Saj dežele, o katerih bereš, niso tako nepomembne, kakor se ti zdi. Indokina je mnogo večja ko Nemčija, Francija ali Italija, je bogata in je štela že 1943. leta 27 milijonov prebivalcev.

Novi narodi

stopajo na pozornico zgodovine

Na azijski celini se narodi prebujajo, se otrešajo nadvlade belcev, se s čedalje večjim uspehom bore za popolno neodvisnost. Najboljši dokaz je izid druge svetovne vojne. Ta je izzvala v Aziji velikanski zgodovinski prevrat, čigar politične in gospodarske posledice bo sčasoma čutil ves svet.

Začelo se je 17. avgusta 1945, ko je bila proglašena Republika Indonezija ter tako ustanovljena prva samostojna vlada temopoltega kolonialnega naroda. Nova država je štela približno 80 milijonov prebivalcev in imela silno površino: en milijon in 900 tisoč kvadratnih kilometrov, kar predstavlja obseg prave velesile. Dogodek je ostal tedaj neopažen, ker je v tistih časih ljudi zanimala kapitulacija Japonske.

Dne 15. avgusta 1947 je bila naznanjena neodvisnost Pakistana in Indijske skupnosti, ki imata približno 420 milijonov prebivalcev in nič manj ko 4 milijone 100 tisoč kvadratnih kilometrov površine. Obe državi sta sicer ostali v sklopu Britanske zajednice narodov, priznavata kraljico Elizabeto za skupno vladarico, toda dejansko sta postali povsem neodvisni. Angleži v Indiji ne morejo več ukazovati, ne morejo prepričati, da tamkajšnji narodi vodijo popolnoma samostojno gospodarsko in zunanjo politiko: kupujejo in prodajajo, kjer hočejo, odločajo sami o vojni in miru, lahko vsak čas izstopijo iz Britanske zajednice i. pd.

Dne 4. januarja 1948 je bila ustanovljena republika Burma in se vsa odcepila od Velike Britanije. Točno en mesec za tem se je osamosvojil otok Ceylon, dne 8. marca 1949 je bila proglašena neodvisnost Francoske Indokine, ki si je nadela ime Vietnam

ter povzroča sedaj mnogo preglavice državnikom v Ženevi.

Ena tretjina zemlje in dve tretjini njenega prebivalstva

Toda kaj bi naprej naštevati in vas dolgočasil s številkami! Dodamo samo še, da je 27. marca 1949 bila oklicana komunistična Ljudska republika Kitajska, v kateri živi približno 464 milijonov ljudi na silni površini 11 milijonov kvadratnih kilometrov.

V Evropi in Ameriki se ljudje vse pre malo zavedajo, kaj se je v zadnjem času pravzaprav zgodilo v Aziji. Tam se je v toku kratkih petih let iztrgalo na miren ali nasilen način izpod gospostva Evropejcev nič manj ko 1015 mil. ljudi, ki bodo za vse večne čase ostali neodvisni. Nadvlada belcev je končana ali se bliža neizbežnemu zatonu. Pomisliti moramo, da azijski narodi, ki so se osvobodili, predstavljajo eno tretjino človeškega rodu in naseljujejo dve tretjini zemeljske oble.

Toda to še ni vse. Osvobodjene dežele krijejo v sebi silna prirodna bogastva: neizčrpana ležišča premoga, železa in najrazličnejših drugih rud, v Aziji odkrivajo neprestano no-

ve vrelce petroleja. Na skrajnem robu Perzijskega zaliva leži na primer do pred kratkim popolnoma neznan kraj Kuwait, ki je bil še leta 1929 podeželsko samotno gnezdo, a je leta 1949 poslal v svet 12 in pol milijona ton petroleja, količino, s katero bi lahko krila Evropa skoro polovico letne potrebe bencina. Leta 1956 bo pa iz okoliških puščav priteklo že 36 milijonov ton nafte!

Indonezija prideluje 86 odstotkov vsega popra, kar ga pride na svetovno tržišče, in 37 odstotkov kavčuka na svetu. Iz surovin in pridelkov teh dežel je zapad dolgo časa vlekel tolike dobičke, da je od njih dobro živel ter lahko nudil tudi svojim delavcem primerno socialno zavarovanje.

Razvoj, ki se ne da več zadržati

Pri tem so pa azijski delavci in kmetje živeli v največji bedi. Njihovi sinovi, ki so hodili študirat na vseučilišča v Francijo in Anglijo ter se tam navzeli idej demokracije in svobodoljubja, so spoznali, da se godi azijskim narodom krivica ter začeli organizirati med njimi odpor proti tujcem.

(Nadaljevanje na 3. strani)

NOVICE

Kje je doma kultura

Belgijski predsednik vlade in vodja krščansko-socialne stranke Van Houtte je imel nedavno tega govor, v katerem je pojasnil, kakšne pravice pritečejo tamkajšnji nemški manjšini, ki šteje vsega le 60.000 duš.

Krajevna imena morajo ostati izključno nemška. Državni nameščenci, ki živijo med nemško manjšino, se morajo v natančno določenem času naučiti nemško, ki je krajevni uradni jezik, sicer bodo poslani v notranjost Belgije.

V belgijskem parlamentu zastopa nemško prebivalstvo poslanec Kofferschlaeger.

Kako je pri nas? Kje je slovenski poslanec, ki zastopa v Rimu goriške in beneške Slovence? Ga ni. Kje najdeš državnega uradnika, ki bi znal in uporabljal slovenščino? Ga ni. In kako je z našimi krajevnimi imeni? Na naši obali ne smejo stati niti poleg italijanskih niti pod italijanskimi.

Tu naj se De Gasperi, Scelba, Bartoli in Palutan učijo, kaj je krščanska omika! In vendar imajo vsik dan polna usta o italijanski kulturi!

Korakali bodo pred Francem-Jožefom

Na Dunaju pripravljajo film »Cesarske orožne vaje«, v katerem bo nastopil tudi cesar Franc Jožef v maršalski uniformi. Miao

vladarja bo strumno stopalo staro avstrijsko vojaštvo, ljudstvo bo ploskalo in vzklikalo od veselja.

Proti filmu so protestirali Rusi, ki skupaj z zapadnimi zavezniki drže še zmerom zaseden Dunaj. Rekli so, da bi film utegnil poživiti v prebivalstvu stara »monarhistična čustva«.

»Saj je ljudstvo,« se je branil režiser, »sestavljeno od plačanih igralcev in bo ploskalo ter se veselilo, šele ko mu dam jaz znak.«

Slovenska pevka

Vilma Bukovčeva se je udeležila mednarodnega tekmovanja pevcev v Tuluzi na Francoskem. Pevec in pevke so prišli z vsega sveta. Bilo jih je 170. Pri prvi preizkušnji jih je že polovica odletela. Pri zadnji je še ostalo 6 pevcev in 4 pevke. Prvo darilo je dobila Francozinja, drugo Bukovčeva.

S to odločitvijo občinstvo ni bilo zadovoljno. Ko je Bukovčeva nastopila v slovo, je gromovito ploskalo in klicalo: »Prvo darilo, prvo darilo!« — Za Slovence velika čast!

Narodne manjšine Evrope

so imele v drugi polovici maja kongres v Muensterju na Nemškem.

Nanj je bil vabljen tudi predstavnik tržaških Slovencev, ki pa ni šel na zborovanje, ker tržaški Slovenci po mirovni pogodbi nismo narodna manjšina, temveč Italijanom enakopraven državni narod.

Zakaj Slovenci v Italiji niso zastopani na kongresu, nam ni znano.

Z dežnikom po glavi

Zakonski par Cateno sta v temni rimski ulici napadla po polnoči dva zakrinkana roparja. Zahtevala sta, naj jima takoj izroči denar in zlatnino.

Mesto tega je gospa Catena začela neusmišljeno udrihati z dežnikom po glavah razbojnikov in vpiti kot nora na pomoč.

Roparja sta se zbala in zbežala. Če si napaden, ravnaj tudi ti tako!

Č. sestre sv. Pavla v Trstu

so priredile lepo razstavo nabožnih knjig pod stebriščem cerkve sv. Antona Novega.

Le slovenske na žalost ni bilo nobene: niti molitvenika, niti evangelija.

Ali Slovenci nismo člani Katoliške Cerkve? Ali ne obiskujemo tudi mi cerkve sv. Antona?

V spalni srajci za lokomotivo

V angleškem mestu Wokinghallu je pustil strojnik lokomotivo pod parnim pritiskom. Ta se je začela premikati in sama, brez strojnika, dirjati. Grozila je nevarnost, da trči v potniški vlak, ki bi moral v kratkem priti.

Postajenačelnik se je naglo zavedel, planil v spalni obleki v avto, vzel s seboj železničarja in hajd za lokomotivo.

Ko sta jo dohitela, se jima je posrečilo nanjo skočiti in jo ustaviti.

V poslednjem trenutku sta preprečila nesrečo.

Zmaga ameriškega letalstva

Velikanski zrakoplov ameriške mornarice se je dvignil v Lackhurstu in pristal v Floridi po enem tednu. Odplul je v ponedeljek in se spustil na tla drugi terek. S tem je posekan svetovni rekord iz leta 1948, ko se je neki zrakoplov držal v zraku nepretrgoma 170 ur in 18 minut. Ta se je pa 200 ur in 4 minute.

Letalo je kakor ladja, ima posadko 14 moških in je dolgo 103 metre. Je največje na svetu.

Pozor na miši

Nedolgo tega je v državi Kentucky umrl dvomesečni otrok, ker so mu miši skoraj popolnoma požrle roke. Mati ga je našla v zibki mrtvega. Zdravniki so ugotovili, da je smrt nastopila zaradi izkrvavitve.

Res poštenjak

Delavec Angelo Parini je našel v nekem haru v Savoni žensko usnjeno torbico. Ko jo je odprl, je videl, da je v njej denarja in nakita v vrednosti 8 milijonov lir. Čeprav je sam revež in bi denar nujno potreboval, ga je prijavil oblastvom.

Tuja potnica je bila med tem že odfrčala z avtomobilom, ne vedoč, da ji manjka torbica. Leteli so za njo in jo našli.

Upajmo, da je delavca pošteno nagradila.

111 g težko jajce

je znesla kokoš nekemu kmetovalcu v kraju Hajem na Nemškem. Sosedje so prišli in strmeli. Zares čudo, kajti normalno jajce ne tehtja več ko 45 do 50 gramov.

Drži se pokonci

Na svojem potovanju je angleška kraljica Elizabeta obiskala tudi mesto Melbourne v Avstraliji. Ko se je peljala skozi goste vrste vzklikajoče množice, se je vojvoda Edimburski sklonil k ženi in ji nekaj prišepnil. Sku-

pina dečkov, ki je stala na pločniku, je bruhnila v glasen smeh.

Kaj je bilo? Dečki so bili gluhi in zato vajeni čitati z ustnic; tako tudi z ustnic vojvode Edimburskega, velečega ženi: »Drži se pokonci, štor!«

Bil je prepričan, da ga nihče ne sliši. Res ga nihče ni slišal, pač pa razumel.

250 tišč m visoko

je te dni švignil raketni izstrellek vrste »Wiking« v Združenih državah. Šel je 35.000 m višje kakor ob zadnjem svetovnem višinskem rekordu.

Generali pritiskajo na Eisenhowerja, naj ukaže proizvajati tako orožje v velikih množinah in naglo, češ da so Rusi morda že prehiteli Amerikance.

Raketni izstrelki, v katerih namestijo atomske bombe, bi lahko kot blisk preleteli Atlantski ali Tihi ocean in padli v Sovjetsko Rusijo, ki bi seveda svoje metala na Ameriko.

Čuden praznik

V Trstu so praznovali 2. junija dan italijanske republike. Vsi uradi, podjetja in trgovine so bile zaprte.

Da se ta dan slovesno obhaja v Italiji, je naravno. Trst spada pa k Svobodnemu ozemlju, ki ni niti pokrajina Italije niti Jugoslavije, temveč samostojna in neodvisna dežela.

Z isto pravico bi tu lahko obhajali državni praznik Jugoslavije, Avstrije ali kake druge sosedne države. Kdor praznuje dan italijanske republike, se obnaša, kakor da je Italija že gospodar Trsta.

To je iredentistična politična propaganda! Žalostno, da pri tem pomagajo ljudje, ki pravijo, da so odločni, celo edini branitelji STO-ja.

Svetniki na poštah znamkah

Nemška zvezna republika izda 5. junija za 1200-letnico smrti sv. Bonifacija, apostola Nemcev, pošno znamko svetniku v čast.

Istotako je Irska izdala majnika Mariji na čast pošno znamko.

Silno bogastvo

Svedska ima v svoji zemlji toliko urana, da z njim lahko krije svoje potrebe za nekaj tisočletij. Uran je neobhodno potreben za proizvodnjo atomske sile, ki ni le važna za izdelovanje bomb, ampak tudi za industrijo. Z atomsko energijo bodo v bodoče silno poceni gnali stroje, torej tudi ladje in železnice, gredli in razsvetljevali hiše. Prihodnje stoletje bo stoletje atomske sile, ki bo preobrazila ves svet.

Svedski predsednik vlade Erlander je izjavil, da bi njegova domovina stavila rada uran v službo človeške blaginje in ne vojnih grozot. Če bi jo pa vpletli v vojno, bi se borila do kraja.

Uran je vsekakor silno bogastvo Svedske. Ravno tako in še bolj kakor njeno svetovno znano jeklo.

Sila odločna žena

je gospa Elsova iz Windheka v Južni Afriki. Moža je spremljala pri lovu na leve. Ta je res enega ustrelil.

Ko sta se vračala, ju je pa samica ubitega leva nenadoma napadla iz zasede in se vrgla na lovca. Elsova je priskočila možu na pomoč, začela biti zverino po gobcu in jo gristi v ušesa. In glej, žival se obrne proti El-

sovi, kar je lovec brž izkoristil in ustrelil levinjo.

Če se Elsova najhujših zverih ne boji, se najbrž tudi moža ne plaši. Gorje revežu, ako bi se z njo spopadel.

Aretacija, ki je vzbudila pozornost

Mussolini in Churchill sta si pred izbruhom druge svetovne vojne izmenjala različna pisma, o katerih je Mussolini, preden so ga ustrelili, poudarjal, da so za Italijo velike važnosti. Ovoj je nosil pri sebi, nato so se pisma zgubila.

Pojavil pa se je neki Ubaldo Camnasio in trdil, da hrani on prepise. Pred kratkim jih je za drag denar prodal tedniku »Oggi«.

Toda preden so jih začeli objavljati, je policija Camnasia zaprla, češ da je pisma enostavno potvoril. Če je res, naj sleparja le pošteno zašijejo! Ljudi, ki zlorabljajo časopis, da zavajajo bralce v laž in prevaro, treba šteti med ljudske škodljivce.

Evropska posebnost

Med Italijo in Avstrijo je od 1. julija 1949 v veljavi trgovinska pogodba, ki daje obmejnim pokrajinam na obeh straneh državne meje posebne pravice na gospodarskem področju. Lahko uvažajo in izvažajo pod mnogo ugodnejšimi pogoji kakor vse ostale pokrajine Italije oziroma Avstrije.

Carinski pregled je na vso moč enostaven in hiter, nekatere vrste blaga se pa prodajo brez carine. Druge vrste blaga, ki se v Avstrijo ali Italijo sploh ne morejo uvažati, se smejo, ako prihajajo iz Trentina in Južne ali Sev. Tirolske in Voralberga. Gre predvsem za sadje, živino, les, vino in nekatere izdelke domače industrije. Sporazum imenujejo evropsko posebnost.

Slično pogodbo bi morale podpisati tudi Italija, Jugoslavija in ZVU v korist prebivalcev bivše Julijske Krajine, ki tvori gospodarsko enoto in teži vsa proti Trstu.

Smrt zavednega Slovenca

V noči od nedelje na ponedeljek je umrl Ivan Guštin, upokojeni sodni kancelist, v visoki starosti 79 let.

Bil je brat pokojnega kaplana Guština, ki je postal znan najširši javnosti, ko so fašisti bogoskrunsko vdrl v cerkev svetega Antona Novega in ga pretepli, ne da bi bili lopovi kdaj koli za to klicani na odgovor.

Pokojni sodni kancelist je bil tudi zelo zaveden. Sredi najhujše strahovlade je ostal neomajno zvest svojemu narodu.

Naj mirno počiva v domači tržaški zemlji!

Kako se dela zgodovina

Diego de Castro, bivši italijanski politični svetovalec pri ZVU, je začel priobčevati v časopisu »Stampa« iz Turina vrsto člankov o Trstu.

V njih pravi, da so se Tržčani uprli zaveznikom najprej 20. marca 1952, drugič pa v začetku novembra 1953.

Vsakdo v mestu ve, kakšni Tržčani so to bili: nezrela srednješolska otročad, ki so jo zadaj vodili in hujskali »Tržčani« — iz Padove, Verone in drugih krajev sosedne republike, skratka tujci. Domače prebivalstvo je bilo samo v toliko zraven, da se je jezilo in razgrajalo obsojalo.

Učeni de Castro kljub temu trdi, da so se uprli — Tržčani. Toliko časa bodo to ponavljali, da bodo sami verjeli in pride stvar v učne knjige.

Politični in socialni prevrat v Aziji

K odporu jih je podžigalo tudi to, da so Evropejci ravnali z azijskimi izobraženci ravno tako krivično kakor z navadnim ljudstvom. Ko se je azijski izobraženec vrnil s vseučilišča domov, na domači zemlji zanj čestokrat ni bilo službe. Če jo je dobil, je bil zapostavljen in prišel na slabše mesto. (Približno tako, kakor je ravnala z našimi šolanimi ljudmi fašistična Italija).

Zgodilo se je celo, da so azijski domačini bili plačani za isto delo slabše od belega stanovskega tovariša. Lep primer nudi Francoska Indokina ali Vietnam. Za plače 30.000 vietnamskih javnih nameščencev so Francozi postavili v proračun za leto 1940 petnajst milijonov piastrov, dočim so določili za plače manj ko 5000 francoskih nameščencev kar 40 milijonov.

Belci so pač gledali na javno- in črnpolte domačine kot na manj vredno ljudstvo in se niso ozirali na to, ali je kdo izobraženec ali delavec in kmet. Nič ni bolj naravno in človeško, ko da so se domačini tujcem uprli. Zemlja je naša, — so dejali, — naša so njena prirodna bogastva, tu smo se rodili. Zakaj naj bi tujec nad nami vladal in nas povrhu preziral? V svoji domačiji hočemo biti mi gospodarji. To je klic, ki gre danes skozi vso Azijo. Milijonske množice so se začele gibati, nastal je razvoj, ki ga nihče ne bo več ustavil.

Pogubne napake

To je zgodovinsko ozadje sedanje Zenevske konference in političnega gibanja Ho Si Minha.

Ho Si Minh je droben mož učenjaškega izgleda, sin visokega dostojanstvenika, govori 7 azijskih in 4 evropske jezike. V začetku

je sodeloval Francozi. V spor je prišel z njimi leta 1920, ko je razširil po vsem Vietnamu brošuro zoper metode tamkajšnje francoske kolonialne politike. Na njegovo glavo so tedaj Francozi razpisali 50.000 piastrov. Angleži so ga držali v Hongkongu zaprtega od 1931 do 1933. Končno je našel zatočišče v Rusiji.

Vse te nezgode moža niso zlomile. Pogumno je nadaljeval borbo za neodvisnost domovine in organiziral med drugo svetovno vojno osvobodilno gibanje zoper Japonce. Leta 1944 se je dogovoril z Amerikanci, ki so ga z letalom peljali k svojemu generalu Claire Chennaultu ter mu dali nato orožja, da je postavil na noge najsodobnejše opremljeno vojsko z več ko 10.000 možmi.

S temi je vkorakal v prestolnico Hanoi in prisilil k odstopu cesarja Bao Daja, ki je tedaj sodeloval z japonskimi okupatorji. Ho Si Minh je tako postal predsednik »Demokratske republike Viet Nam«, cesar Bao Daj je moral v pregnanstvo.

Po končani vojni se je Ho skušal sporazumeti s Francozi in podpisal z njimi dogovor, s katerim je Francija priznala Vietnamcem pravico ustanoviti »svobodno zvezo držav v sklopu Francoske zajednice«. Vietnamci naj bi imeli »lastno vladno in vojsko in lastne finance«. Pogodba je bila podpisana v Parizu 6. marca 1946.

Toda kakor se v politiki večkrat dogaja, je tudi ta pogodba ostala v glavnem le na papirju. Francozi so upali, da bodo kljub pogodbi lahko v deželi še naprej odločali in ukazovali. Povrhu je ravno v tistih časih v Parizu zmagalo usodepolno mišljenje: Francija — so pravili — je doživela sramoto, da je pred Hitlerjem kapitulirala, njen uglen

je posebno v kolonijah močno padel. Dokazimo, da smo močni kot nekdanj, zato pokazimo v Vietnamu železno pest!

HO SI MINH

Tako je še istega leta, in sicer 19. decembra, izbruhnila vojna med francoskimi in Ho Si Minhovimi četami. Ta še danes traja. Najprej je treba vojaško vstajo zatreti, — so govorili francoski nacionalisti, — potem se bomo šele pogajali.

Od tedaj je minilo skoraj 8 let, a vojaški upor še vedno ni zadušeni. Nasprotno! Ho Si Minhovi vojaki so zavzeli trdnjavo Dien Ben Phu, prodirajo proti morju k izlivu Rdeče reke in so se pojavili v vietnamskih avtonomnih državah Kambodži in Laosu.

Nič ni pomagalo Francozom, da so se pobotali s cesarjem Bao Dajem, ga poklicali iz pregnanstva ter 30. dec. 1949 spet slovesno ustoličili kot vladarja Vietnama. Nič ni koristilo, da je februarja 1950 Anglija proti volji Indije priznala Bao Dajevo vladno kot edino legitimno in so isto storile Združene države.

Cesar, ki je med vojno sodeloval z japonskimi okupatorji in 1945. javno priznal, da je bil v dobi skoro dvajsetletnega vladanja z ljudstvom v dotiku »le nekaj mesecev«, ne more imeti v deželi ugleda in vpliva.

Med tem je Francija vrgla v žrelo vietnamske vojne silne milijarde in skoro uničila svoje državne finance. Samo v dveh letih je potrošila 600 milijard frankov, a pri tem ni niti zmagala niti obnovila svojega ugleda v Aziji.

Uspeh je tudi s političnega vidika porazen. Ho Si Minh, ki v začetku ni bil komunist, je v svoji stiski jemal pomoč, kjer jo je pač našel. Ker mu jo je nudila Sovjetska Rusija, jo je sprejemal od nje in tako prišel pod vse močnejši in globlji vpliv Moskve in danes je zelo pomemben predstavnik kremelske politike v Aziji.

Kaj prinese Ženeva

Popolnoma drugačen bi seveda bil položaj danes, da so Francozi ravnali v Vietnamu tako, kakor so Združene države na Filipinskih otokih in Velika Britanija v Indiji. Ko so Amerikanci in Angleži sprevideli, da je osamosvojitve tamkajšnjih narodov postala neizogibna, so jim dovolili ustanoviti lastne vlade in samostojne države ter si tako ohranili njihovo prijateljstvo.

Namesto da bi bili zakleti sovražniki, so postali zavezniki Amerike in Velike Britanije in v primeru nevarnosti bodo tema državam zelo verjetno priskočili na pomoč. Zanimivo je tudi, da je na Filipinih, v Indiji in Pakistanu komunizem silno šibak. Globoko religiozna miselnost in življenjski nazori teh azijskih narodov so namreč v največjem nasprotju z materialistično ideologijo holjševizma.

Zgodovinske napake, ki so jih zagrešili Francozi v Vietnamu, se ne dajo kar tako na lahko popraviti. Zenevska konferenca jih tudi ne more. Zadovoljni moramo biti, ako se krvoprelitje v deželi ustavi ter vrne trpinčnim narodom onega dela Azije mir.

In res, po večtedenskih mučnih pogajanjih so se diplomati vsaj v toliko sporazumeli, da povabijo v Ženevo zastopnike obeh vojskujočih se armad z nalogo, naj pripravijo temelje za premirje in umik čet v naprej določene postojanke.

Po osmih letih medsebojnega klanja je že to zelo važno.

Sv. Pij X.

Dne 29. in 30. maja so bile v Rimu velike slovesnosti. Na trgu sv. Petra in v stranskih ulicah do Tibere je bučalo morje ljudstva. Samo inozemcev je bilo 150.000, vseh ljudi pa 450 tisoč, torej več ko celotno prebivalstvo Svobodnega ozemlja.

Prisotni so bili predsednik republike, zastopniki italijanske in številnih tujih vlad, 45 kardinalov, 460 škofov in nadškofov iz vseh delov sveta. Mnogi so prepotovali daljne oceane, da bi bili v Rimu, ko se proglasi Pij X. za svetnika.

Pokojnik je bil sila preprost in skromen človek. Ni znal tujih jezikov, ni bil niti doktor sv. pisma, še manj doma v diplomaciji in politiki, kjer se je kakor vsak človek lahko motil. Zato ni pravilno, ocenjevati ga s političnega vidika.

SIN OBCINSKEGA SLUGE

Gledati je treba na njegove moralne lastnosti: o sebi je mislil, da ni nič, njegova požrtvovalnost je bila neizčrpna, prešinjala ga je brezmejna ljubezen do revnih ljudi. Kdor ima te lastnosti v »junaški meri«, ta je po katoliškem nauku svetnik.

Tak je bil Giuseppe Sarto. Zato je preprosto ljudstvo za njim drvelo in ga globoko spoštovalo. Saj je sam zrasel iz njegove srede: starši mu niso bili plemenitaši ali bogatini; rodil se je pod bivšo Avstrijo v Riese kot sin revnega občinskega obhodka.

Kot papež je izvedel v cerkvenem življenju velike reforme.

Po končanih slovesnostih je večerni Rim njemu na čast zablestel v nešteti lučicah.

Mati božja in iredentizem

Na vnebohod je v Trstu bila darovana sv. maša na trgu pred sv. Justom.

Pridigal je znameniti frančiškan Antonio Lisandrini. Govoril je lepo, a na koncu ni mogel brzditi svojega nacionalizma: »Trst je pribit na križ«, je grmel, »zvesti Trst preživlja svojo Golgoto. Združiti naj jo z Golgoto Marijino, pa bo nekega dne praznoval svoje vstajenje.«

Zakaj Golgoto? Ker ni še v Italiji, so razumele množice.

Med poslušalci je bilo na tisoče pristašev Stoja. Saj tako misli vsak drugi Tržačan, tako tudi številni duhovniki in vzorni katolici.

»Ali je Mati božja le mati iredentistov?« so se ti spraševali. »Ali mi nismo kristjani?«

Cerkev mora spoštovati politično prepričanje vseh vernikov in ne samo ene stranke.

Prosimo, da vsaj Matere božje ne vlačite v iredentistično propagando!

Zaslužena kazen

Znani pisatelj in časnikar Guarreschi je nastopil enoletno zaporno kazen, na katero je bil obsojen, ker je o De Gasperiju lažnivo pisal v svojem časniku.

Ni druge medicine proti blatenju po časopisih.

Kdor uničuje dobro ime bližnjega s tiskom, je pravi hudodelec, je podoben ubijalcu.

Kristus je govoril

skoro gotovo v aramejščini. To je bil njegov materin jezik, v katerem so sestavljene tudi mnoge knjige svetega pisma. Vas Mulala v Siriji je edini kraj, kjer ljudje še govore aramejščino.

Sedaj so speljali v vas cesto in ustanovili tam — arabsko osnovno šolo. Bati se je, da bo aramejščina sčasoma izumrla. Nacionalizem se je spravil tudi na Kristusovo govorico.

Kaj pa s Slovenci?

Za časa fašizma so bili vsi nemški, slovenski in hrvaški učitelji vrženi iz službe. Na novih, čisto italijanskih šolah potujčevalnicah ni bilo zanje mesta. Morali so z družinami s trebuhom za kruhom po svetu. Mnogi so izgubili vrsto službenih let in celotno pokojnino.

Proti tej stari krivici so sedaj nastopili južno-tirolski poslanci. Parlamentu so predložili zakonski načrt, po katerem naj bi italijanska vlada popravila škodo preganjanim: vsa leta, ki so pretekla od odpusta iz službe

do današnjega dne, se vštejejo v napredovanje, vlada bo nakazala zaostale plače ter uredila pokojnine. Če je učitelj umrl, prejmejo odškodnino sorodniki.

Zakonski predlog ima pa veliko hibo. Govori samo o učiteljih nemške narodnosti.

Kaj pa s slovenskimi šolniki? Ali ti niso bili preganjani? Zakaj dvojna mera?

Če velja še na svetu pravica, se mora zakonski načrt spremeniti.

Tito je odpotoval

na vojni ladji Galeb v Grčijo. Tam se bodo gotovo razgovarjali o tem, kako spremeniti balkanski sporazum v vojaško zavezništvo.

Poslednji poljub

V bolnišnici v Santa Croce pri Cuneu se je 75 letni kočijaž Job Derenale podal v mrtvašnico, da bi se poslovil od svoje žene, s katero bi bil moral v kratkem obhajati zlato poroko.

Nagnil se je nad truplom, da bi jo poslednjič poljubil. V tem trenutku ga je zadela srčna kap in je umrl.

Spomini iz starega Trsta

Mirno in patriarhalno je teklo življenje v srednjeveškem Trstu. Vendar so si vsi meščani želeli eno — biti svobodni. Seve, ta lepa želja se ni vedno uresničila. Trst je večkrat menjal svoje gospodarje, se boril z raznimi tekmeči, posebno z Benetkami; saj je šlo obema za prvenstvo na morju. Ze takrat je bilo morje kakor pljuča, s katerimi je mesto dihalo. Vse to je trajalo par sto let, dokler ni prišel — »Mihec«. Pa povejmo lepo po vrsti, kako se je vse to zgodilo.

Tržaški gospodarji

Prvi gospodje Trsta so bili škofje, ki so že proti koncu 10. stoletja dobili pravo gospodstvo nad mestom in okolico, in sicer 3 milje okrog. Ta škofova grofija se je polagoma širila. Svetno oblast so imeli v rokah škofovi namestniki ali gastaldi. Škofje so kot pravi vladarji kovali tudi svoj denar. V 13. stoletju je pa začela oblast škofov propadati. Vzrok so bile Benetke.

Ko je dož Enrico Dandolo l. 1202 odjadriral na četrto križarsko vojno, je 50 beneških galeon pristalo v Piranu; ena ladja je pa vrgla sidro pred Trstom. Prebivalci Trsta in Milj so se ustrašili, da jim bodo Benečani vse požgali za kazen, ker so lovili beneške ladje in ribiče pred svojo obalo. Poslali so gastalda in mestnega sodnika kot predstavnika ljudstva s ključi in prisego zvestobe k sovražnemu poveljniku. Ta je obljubil, da jim prizanese, če bodo dajali po 50 kadi rebule in olja, če bo beneško blago prosto carine in če bodo Tržačani nehali preganjati beneške ladje. Pogoji so bili sprejeti, Trst se pa ni odpovedal svoji neodvisnosti.

Mesto se je takrat že postavilo na lastne noge. Zbudila se je zavest, da je Trst lahko isto kot Benetke. Meščani so začeli voliti svoje župane in po dva rektorja. Zbirali so se v skupščino, arzeno in prosto odločali o mestnih zadevah. Škofje so bili takrat v velikih denarnih stiskah; v njih dvorcu često še za jed ni bilo. Zato je prišlo tako daleč, da je škof Janez leta 1236 prodal za denar večino svojih vladarskih pravic mestni ob-

čini. Tako je Trst postal nekaka mestna republika, sam svoj gospodar.

Kri teče iz zavisti

Benetke so se še bolj ustrašile. Posebno še, ker je Trst očitno podprl njih nasprotnike Koprčane. Kri je tekla v dveh vojnah, leta 1285 in 1291. Benetke so prisilile Tržačane, da so sprejeli prapor sv. Marka. Med medsebojnimi vojnami, v katere so se vmešavali tudi oglejski očaki, je prišlo leto 1368. Mestni sodnik in svetovalci so sneli s stolpa beneški prapor in zasadili spet svojega s helebardo. Kako je prišlo do tega?

Na morju pod Devinom je prišlo do spopada. Benečani so namreč zaplenili ladjo, ki je vozila v Trst žito in sol. Se isto noč so Tržačani napadli beneško galejo in svojo ladjo rešili. Benetke zahtevajo zadoščenja: da morajo spet razobesiti beneškega leva in dati dvanajst svetovalcev kot talce. Na videz so tržaški zastopniki podpisali; a ko je beneški odposlanec Faliero prišel v mesto, so ga namlatili.

Vojna je tu

Dvanajst tisoč Benečanov se je dan pred božičem utrdilo pred mestom, nekako med današnjo ulico Carducci in F. Severo. Beneški poveljnik Michieli je okoli mesta zgradil cel venec utrd. Tržaški župan Portis je pa šel nabirat prostovoljce v Furlanijo in po Krasu. Ti »guastatorji« so imeli nalogo sovražnika iznenada za hrbtom napadati in rušiti taborske nasipe in utrdbe. Nekaj teh »guastatorjev« je branilo mesto v stolpu na Ribjem trgu. Nekateri izmed njih pa niso hoteli poceni prodajati kože za Tržačane. Ponoči so po rjuhah zlezli preko zida in so pokazali figo obema strankama. Pa tudi na beneški strani ni bilo preveč navdušenja. Tiste mesece je namreč skozi deževalo in vsa okolica je postala eno samo močvirje. Beneški vojski se je kvaril živež, rjavelo ji je orožje, najemniki so začeli uhajati. Treba je bilo nekaj ukreniti, ker je »gran consiglio« v Benetkah žugal svojemu poveljniku. Zato je bil za 16. marec 1369 določen glavni na-

pad na Trst. Dosti je bilo krika in žvenketa orožja; del zidu na kopni strani se je zrušil; dosti mrtvecev je bilo po jarkih in pod ruševinami. Vendar so obleganci ponoči obzidje popravili in napad je bil odbit.

Avstrijski nadvojvoda

Zdaj pošljejo iz Benetk novega poveljnika Loredana in Michiela zapro; baje zato, ker je za dober denar zamižal, da so okoličani nosili v Trst živež. Nič čuda torej, če je novi general ukazal razglasiti krut ukaz: »Če kdo nad 14 let star nosi živež v Trst, mu bodo izgrebli oči; če je to ženska, ji bodo pa nos odrezali.«

Sila je bila velika; lakota je v srednjem veku še vsako mesto zavzela. Zato kličejo tržaški »rektorji« mesta na pomoč avstrijske nadvojvode. V pogodbi (10. sept. 1369) jih priznajo za dedne gospodarje. Nadvojvoda Leopold se res bliža na čelu 10.000 mož, a beneških utrdb ne more predreti in se sramotno umakne. To je bilo usodno; en teden potem, 18. novembra 1369, je Trst moral sprejeti beneškega župana, plačati 20.000 odškodnine in 40 odličnih meščanov je moralo v pregnanstvo. Tako je bilo po 11. mesecih konec vojne, ki je uničila vso tržaško okolico.

Mihec čaka

Benečani so se za ceno 75.000 dukatov pobotali tudi z nadvojvodi. To pa jim je malo pomagalo, ker so avstrijski fevdniki s pristankom svojih gospodarjev še vedno požigali in kradli po tržaški okolici. Najbolj so se bali devinskega oskrbnika grofa Mihe Wichtensteina. Vse se ga je balo, pravili so mu »Mihec«. Ta je čakal in škilil proti Trstu. Priložnost se je ponudila čez enajst let.

Benečani, novi gospodarji, so se močno utrdili. Porušili so staro mestno hišo in deset palač, ki so stale za današnjo Lloydovo palačo, in postavili močno utrdbo »Marina« 6 stolpi in okopi, da je branila dohod z morske strani. Precej let je trajala beneška nadoblast. Leta 1378 so si skočili v lase — vedno zaradi kupčije — Genovežani in Benetke. Ko je genoveški poveljnik Spinola porazil beneško mornarico pred Polo, je udril v Trst in odpeljal župana in beneškega leva. Tržaško ljudstvo, ki je bilo vsega tega sito, se je zdaj obrnilo za pomoč na oglejskega patriarha Markvarda.

Pod Oglejem

V cerkvi sv. Justa so leta 1380 njegovim zastopnikom predali mestne ključe in so si izgovorili samostojnega župana in da se ne sme mestni statut nič izpreminjati. V Trstu imamo torej že četrtega gospodarja. Toda ta zadnja oblast je trajala le dve leti.

Patriarh je namreč hotel vladati z močno roko. Zato je protipatriarhovska stranka v Trstu močno napredovala. Podpihoval jo je pa naš znanec »Mihec« iz Devina. Ko je bilo vse pripravljeno, je on obkolil in napadel Trst. Voditelji oglejske stranke so zgubili glavo in se razbežali. In tako se je zgodilo, da je mestni svet 9. avgusta 1382 sklenil iti pod avstrijsko nadoblast, raje kot spet pod dožo ali patriarha. V Gradcu so se tržaški odposlanci dogovorili z nadvojvodo, da jim pusti statut, to se pravi mestno samoupravo. Mesto je spet menjalo gospodarja, že petič. Toda borilo se je za svoje svoboščine tudi potem, ko je avstrijski Mihec začel šteti ure na mestnem stolpu.

Dopisi v Tržaškega

Opčine

Prvi toplejši dnevi so nastopili in zopet so se Tržačani spomnili, da se tu gori pri nas laže diha — letos pa se je spomnila na nas tudi tržaška občina. Odprla bo javno kopališče in pralnico. Do sedaj nam je že večkrat marsikaj obljubila, a ostalo je samo pri obljubah. Sicer so za naš kraj porabili že kupe denarja: n. pr. lepo število milijonov za gradnjo 120 stanovanj za ezule, a o stanju starega dela naše vasi kaj neradi slišijo, čeprav ta kar vpije po pomoči. Tu pričajo o vojnih strahotah kupi razvalin, poškodovane hiše in luknje različnih velikosti po cestah, ki jim ceste pravimo samo zato, ker pač moramo po njih hoditi, sicer nimajo z njimi nič skupnega.

Tudi župnišče zidajo že celih 9 let po vojni, seveda le v mislih. Openski duhovniki stanujejo vsi po privatnih stanovanjih, čeprav bi zanje zadostovalo mnogo manj kot za 120 stanovanj, namenjenih tujim priseljencem.

Sv. Ivan-Katinara

Pri Sv. Ivanu v Trstu bodo v kratkem praznovali 100-letnico ustanovitve prve slovenske šole. To je lepo število let! Vendar pa so jo na Katinari imeli že prej, približno pred 150 leti. O zgodovini obeh bomo poročali v eni izmed prihodnjih števil.

Boljunec

Odkar obratuje v našem kraju nov kamnolom, pri nas ni več miru. Neprestan šum in ropot! Spočetka smo upali, da se bomo privadili, a vse zastoji! Že večkrat smo se zavoljo tega pritožili na pristojna oblastva, sprožili preiskave z različnimi komisijami, a do sedaj nobenega zadovoljivega ukrepa!

Boršt

Letošnja burja, ki je po vsem Tržaškem napravila mnogo škode, tudi v naši vasi ni bila prizanesljivejša. Skoraj ni bilo hiše v Borštu, ki bi si je ne privoščila.

V noči 2. februarja se je spravila nad streho zvonika in jo odkrila. Te dni bo občina zvonik popravila.

Mačkovlje

Ce si potrt, ko srečuješ po tržaških ulicah toliko mlačnih, narodno nezavednih ljudi, ki ti le na štiri oči priznajo, da so pripadniki našega rodu, stopi v Mačkovlje in takoj boš boljše volje. Občudoval boš visoko narodno zavest in narodni ponos teh ljudi. Nič sramu, nič obzirov! Naj pride kdorkoli, domač ali tuj človek, vsakomur povedo naravnost, da so Slovenci in z obraza jim sije posebno veselje, ko spoznajo, da si tudi ti, meščan, zaveden Slovenec!

Prava slovenska trdnjava, kamor ni še segla grabežljiva roka raznarodovalcev!

Te dni je bilo v Mačkovljah še posebno lepo. Otroci so se z velikim veseljem pripravljali na zaključno šolsko prireditev. Truda ni bilo malo, zato pa pri nastopu, v nedeljo, tudi zadoščenja ni manjkalo.

Spored je bil obširen in je vse zadovoljil. Poleg deklamacij, petja in prizorčkov z rajanjem so naši otroci uprizorili tudi štiridejansko »Pepelka«, ki je zahtevala največ trn-

da. V njej so nastopili učenci 4. in 5. razreda. — Le tako naprej, Mačkovljani, Bog vas živi!

Iz Mavhinj

Po dolgem oklevanju so se merodajna oblastva vendarle odločila, da dokončno obnovijo našo vas, ki je bila med vojno požgana. Z delom so ljudje v glavnem zadovoljni, saj je neprimerno boljše od prve obnove iz leta 1946. Kar še pogrešamo, je poprava nekaterih skednjav in svinjakov, ki so za naše kmete nujno potrebni.

Ljudje pa niso zadovoljni s stanjem vaških cest, ki jih sicer delavci Selada sedaj posipajo, a jih motorna vozila sproti pokvarijo. Pri srečanju nam je posebno glavna cesta Vižovlje—Mavhinje, o kateri so že mnogo govorili, da jo bodo asfaltirali, toda je do sedaj ostalo le pri besedah.

Pretekli četrtek so otroci občinskega vrtea nastopili pred starši z raznimi točkami. Program je bil obširen in vsi so bili zadovoljni z izvajanjem. Zahvaljujemo se našima učiteljicama, ki sta se zelo potrudili z najmanjšimi.

V preteklem tednu so naši osnovnošolski otroci poromali na Barbano. Spremljali so jih g. župnik in učiteljci. Peljali so se z avtobusom do Gradeža. Tam so najeli motorne čolne. Otroci so se zelo zadovoljni vrnili domov.

Devin

Zadnjič smo napisali, da imamo tudi mi v Devinu svoje potrebe in želje, za katere je prav, da zve naša javnost. Danes se bomo dotaknili dveh vprašanj. Že več let je naša cerkva v obupnem stanju, ker je nima nihče v oskrbi. Cerkovnik, ki je pred nedavnim umrl, je bil zelo star in ni mogel opravljati svojega dela.

Mislili smo, da bo stvar sedaj končno rešena, saj je bil izbran za to službo mlad in pripraven fant, toda zmotili smo se, ker ga noče nihče plačevati. Fant sicer opravlja svoje delo, toda ne vemo, koliko časa bo vztrajal, če se nihče ne bo zanimal za njegovo plačo.

Drugo vprašanje zadeva vaško greznico. Napravljena je bila po drugi svetovni vojni in služi predvsem gradu ter Amerikancem. K tej greznici peljejo tudi odtočne cevi stranišnih nekaterih domačinov, ki imajo v bližini svoje hiše. Pred kratkim pa je upravni občinski odbor sklenil, da morajo tudi prizadeti vaščani prispevati 2000 lir letno za

stroške, ki jih ima uprava z greznico. S tem sklepom ljudje niso zadovoljni. Pravijo, da je davek previsok in smo slišali, da so se že pritožili.

V nedeljo 30. maja je devinski otroški vrtec imel svojo prireditev. Starši so bili z nastopom svojih malčkov zelo zadovoljni.

Občinski svet v Nabrežini zahteva ponovno STO

Na izredni seji občinskega sveta v Nabrežini dne 1. junija 1954 so razpravljali o različnih vesteh, ki se v zadnjih tednih širijo v zvezi z rešitvijo tržaškega vprašanja. Svetovalci SDZ in komunistične partije so predložili svojo resolucijo, svetovalec Drago Legiša (SKSZ) pa svojo. Župan je obe resoluciji prečital in pripomnil, da sta po vsebini več ali manj enaki.

Razlika je bila samo v tem, da je prva poleg drugega zahtevala, naj se do imenovanja guvernerja poveri uprava obeh področij domačinom. Svetovalec dr. Skerk in Drago Legiša sta vprašala župana za pojasnila o tej zadnji zahtevi in dejala, da to najbrž ni v skladu z določili mirovne pogodbe. Župan g. Terčon je odgovoril, da je besedilo prve resolucije dovolj jasno in jo dal takoj na glasovanje. Za resolucijo je glasovalo 9 svetovalcev, proti nihče.

Na zahtevo svet. Draga Legiša je župan dal na glasovanje tudi drugo resolucijo. V njej je bilo rečeno, da občinski svet vztraja na uresničenju STO-ja z jamstvi za njegovo resnično neodvisnost in nedeljivost ter za enakopravnost Slovencev z Italijani. Za to resolucijo je glasovalo 8 svetovalcev, proti nobeden. Sprejeta je bila torej prva, ki se v bistvu ne razlikuje od druge.

Razpravljali so nato o prodaji 14.000 kv. metrov obč. zemljišča podjetju »Cave Romanek« v Nabrežini. Mislijo namreč zgraditi veliko delavnico in novo poslopje, ki bi služilo delavcem za spalnico in obednico. Izvolili so štiričlansko komisijo, ki bo stvar preučila in nato poročala občinskemu svetu. Obč. svet je tudi soglasno izglasoval resolucijo proti uporabi atomske in vodikove bombe. Resolucijo so predložili komunisti.

Repentaborci so se postavili

Upravni odbor predsedstva področja je od našega občinskega sveta zahteval, da mora spremeniti 8. in 19. člen svojega pravilnika. Člena določata, da smejo sejne zapisnike pisati v slovenščini in italijanščini ter da ima vsak svetovalec pravico govoriti v materinem jeziku. Zakaj naj bi to spremenili? Razumljivo in popolnoma pravilno je, da je naš občinski svet to zahtevo zavrnil.

Zaključne šolske prireditve na Tržaškem

Pesimizem, s katerim mnogokrat gledamo na razvoj našega šolstva, nas gotovo mine, ko sledimo nastopom naših ljudskošolskih otrok. Koliko dobre volje in truda pri otrocih in učiteljih! Z veseljem opažajo zlasti velik napredek v znanju slovenščine.

Kar te pa najbolj navduši, je velika samozavest, ki sije z obrazov otrok. »Tu smo, na tej zemlji smo se rodili in v teh krajih hočemo ostati, ne hlapci — bodoči gospodarji rodne grude!« tako ti govorijo njih živahne otroške oči.

V Mačkovljah, Slivnem, Sosljanu, Gabrovci, Plavjah, povsod isti, mogočen vtis: požr-

tvovalnost vzgojiteljev, tesna povezanost med učitelji in učenci, je rodila bogate sadove! Po naših vaseh vstaja nov rod, naš ponos in naša nada!

V teh krajih so bile šolske prireditve v nedeljo 30. t. m.

V Sosljanu

so učenci odigrali trodejansko »Palčko«. Mladi igralci so se vsi dobro odrezali, tako Peter Čekuta (kralj), Rajko Kralj (vratar), mlada Breda, Emilijana (Anica) in kopica palčkov. Občinstvo je bilo navdušeno in učitelstvu hvaležno.

V Slivnem

je prireditev tudi dobro uspela. Na sporedu so bile deklamacije, pevske točke, ritmični nastop in prizorček.

Le škoda, da ni tu za nastope primernejšega prostora.

V Gabrovcu

so nastopili skupaj otroci, ki obiskujejo vrtec, in ljudskošolski otroci. Prvi so ljubko zapeli nekaj pesmi, katerim so sledile recitacije, prizorčki in 2 ritmični vaji »Sije sonce« in »Barčica«.

Za njimi so prišli na vrsto učenci osnovne šole s tremi prizori: »Milenka in sonce«, »Zajčja šola« in »Čudežna punčka«. Nastopil je tudi pevski zbor, ki je lepo in ubrano zapel. Na sporedu je bilo tudi nekaj recitacij.

O prireditvi v Plavjah bomo poročali prihodnjič. Našim požrtvovalnim učiteljem je ljudstvo lahko hvaležno.

Nabrežina

Nove orgle za nabrežinsko župno cerkev so že pripravljene. Stanejo 1.700.000 lir in so odličen izdelek priznane orglarske tovarne iz Codroipa. Baje je treba plačati tovarni še 600.000 lir.

Približno pol milijona bi morala dati občinska uprava na račun cerkvenega zemljišča, ki ga je cerkev svoječasnno odstopila občini za športno igrišče. Zeleni bi, da bi oblast zadevo čimprej uredila in podvzvala z izplačilom ostale vsote.

Z novimi modernimi orglami, ki jih naša cerkev že več desetletij pogreša, bi cerkev na glasba brez dvoma veliko pridobila. Z novim glasbilom bo končno izpolnjena stara želja nabrežinskih vernikov, zlasti pa cerkvenega pevskega zbora. To bo obenem priznanje pevcem, ki so v težkih časih fašizma toliko žrtvovali.

V nedeljo 26. junija je bila pri nas procesija z Marijinim kipom, katere se je udeležila velika množica.

Oslavje

Sonce me je zvabilo iz mesta. Sel sem proti Brdom in prišel na Oslavje. Med potjo sem govoril z raznimi o vremenu, letini in drugem. Ljudem je na srečo pevmsko polje, sedaj last Ente delle Venezie. Iz razgovorov sem spoznal, da se sporna zadeva med najemniki in gospodarjem zadnji čas ni nič spremenila. Pri goriški sodniji propadli najemniki so napravili priziv v Benetke in bo trajalo gotovo dolgo, preden pride do razsodbe. To bo še poti, jeze, stroškov! Ali bi se ne mogla najti pametna pot, da bi domačini, zemlje potrebni in željni, prišli pošteno do nje?

Konec šole

Pouk na srednjih šolah se je zaključil v soboto 29. maja, v ponedeljek pa šolsko leto s sv. mašo. Kmalu se bodo polagali zrelostni izpiti. Vsem maturantom želimo dober uspeh, predsednike komisij pa pozivamo, naj bodo letos bolj uvidevni kakor so bili zlasti lansko leto.

Nov urnik za avtobuse

je stopil v veljavo s 1. junijem. Vsakdo ga lahko dobi pri upravi za avtobuse.

Birma v Gorici

V nedeljo bo delil zakrament sv. birme prevzvišeni nadškof Hijacint Ambrosi, in sicer: v stolnici ob 9. uri, pri sv. Ignaciju na Travniku opoldne.

Po binkostih pa bo birma, če bo nadškof doma, vsako soboto v nadškofijski kapelici.

Prireditev slovenskega dijaštva

Naša srednješolska mladina je hotela pokazati pred zaključkom šolskega leta svoje uspehe tudi s kulturnim delom. Na vnebohod je imela zaključno prireditev, ki je zares izredno lepo uspela, če upoštevamo vse težave, ki so združene s takimi nastopi. Kdor hoče pravilno oceniti kulturno delo dijaštva, mora pomisliti, da sodelujejo pri prireditvah skoraj izključno dijaki, ki so že itak preobloženi z mučnim delom v šoli, zlasti še ob koncu šolskega leta. Zato ne moremo ocenjevati takih prireditev z zgolj umetniškega vidika, čeprav moramo z veseljem ugotoviti, da so naši dijaki to pot pokazali, da smo Slovenci dobri pevci in igralci, v čemer nas presegajo morda le še Rusi.

K lepemu uspehu so pripomogle vse štiri slovenske srednje šole v Gorici.

Smemo trditi, da je bil program srečno izbran in tudi dobro podan.

Petje nižje srednje in strokovne šole je lepo vodila prof. Lojzka Bratuž; ljubki glasovi naših najmlajših so naš vzradostili.

Dopisi iz Goriške**Sprejem Novega lista na Goriškem**

Pretekli petek je bil za vsakega Goričana tako vesel dan, kot jih po kruti vojni le malo pomnimo.

Kako bi tudi ne bil? Saj je Novi list po 24. letih presledka prišel zopet izhajati. Videli si na cesti ljudi, kako so hiteli v tobakarne, da bi si kupili prvo številko III. letnika. Se bolj pa so se začudili, ko so drugi dan dobili list tudi po pošti.

Premnogi so se spomnili članka predhodnika Novega lista Goriške Straže iz l. 1927, ki se je drznila v uvodniku prerokovati, da ne bosta Mussolini in fašizem utegnili kljub vsemu terorju poitalijančiti Slovencev, temveč prej doživela žalostni konec. Prerokba Goriške Straže se je popolnoma uresničila, še bolj temeljito kot bi mogli misliti. Mi smo pa ostali na domačih tleh in se zopet veselo borimo za lepšo bodočnost.

Novi list goriški Slovenci veselo pozdravljamo, ker vidimo v njem simbol svoje zmage nad fašizmom in glasnika borbe, ki jo bo Novi list na osnovi zmagovitih npravnstvenih načel pravičnosti, svobode in ljubezni do bližnjega vodil v blagor ljudstva, posebno pa tistih, ki naše pomoči najbolj potrebujejo. Naše geslo do Novega lista je bilo, je in bo — zvestoba za zvestobo!

Goriški češnjev trg

ni letos tako živ, kot je bil prejšnja leta. Predvsem zorijo češnje vsaj 14 dni pozneje, blago je v splošnem slabo in ne vzdrži dolgih prevozov. Tu tiči vzrok, da se do sedaj ni poslalo še nič blaga v inozemstvo, od koder je veliko povpraševanje, posebno iz Avstrije.

Dnevno pride sedaj na trg nekaj nad 30 q češenj, kar je zelo malo. Večino češenj kupijo prekupevalci že po vaseh in jih potem odpeljejo na bližnje trge za neposredno porabo (v Trst, Tržič, Videm itd.). Cena je kaj različna: lepo, odbrano in zdravo blago se plača po 100 lir za kg, ista vrsta, a slabše blago po 40 lir. Bolj cenjene sorte so komaj sedaj začele zoreti.

Mnogo bolj je z graham, ki gre letos prav dobro v denar, a je predvsem za domačo potrebo.

Števerjan

Novi list pozdravljamo vsi resni Števerjanci. Veselimo se te, ker te poznamo iz minulih časov, ko si nam v dobi fašistovske strahovlade stal zvesto ob trani in uspešno branil koristi ubogega ljudstva.

Prepričani smo, da boš borbo za naš obstanek nadaljeval z isto vnemo kot nekdanj.

Nam vreme sedaj nagaja. Z delom ne pridemo nikamor naprej, češnje, naš prvi pridelek, so skoro uničene, slabo kaže tudi trta, posebno zlahodne vrste, kakor malvazija. Detelja gnije. Vsi hrepenimo po soncu.

Pred kratkim je bil tu sestanek nekaterih števerjanskih vinogradnikov, ki sta ga sklicala Kmetijski urad v Gorici in Vinarska zadruga v Fari. Na njem je govoril tudi g. Koršič in predlagal, naj bi števerjanski vinogradniki oddajali grozdje imenovani furlanski zadrugi, s čimer se pa niso strinjali mnogi udeleženci. Še manj bi pa bili s tem zadovoljni tisti, ki niso bili vabljeni.

Ideja vinarske zadruge — odnosno kleti je stara, lepa in koristna. Zato jo tudi tu pozdravljamo, saj je bila stara zamisel Kmetijske delavske zveze. Ima pa svoj pomen le, če ustanovimo svojo samostojno vinarsko zadrugo, ki jo morejo uspešno voditi samo domači preizkušeni veščaki.

Pripomba uredništva: Ker so v tej važni zadevi mnjenja deljena, vabimo tudi druge, naj se v listu oglašijo k besedi.

S. K. PROSVETNO DRUŠTVO V ŠTEVERJANU

VABI NA

kulturno prireditev

ki bo v nedeljo popoldne ob 4. uri v Števerjanu

Nastopila bodo goriška prosvetna društva s peštrim pevskim

sporedom, z igro in deklamacijami

Števerjan, poln češenj, vabi vse ljubitelje ubranega petja in lepe zabave

Občinstvu, zbranemu v obilnem številu na dvorišču v ulici Croce, sta ugajala tudi balet in simbolična vaja, v kateri so uprizorili dijaki življenje mladcev, delavcev in borcev. Njihova veseloigra »Privatist«, vzeta iz dijaškega življenja, je spravila občinstvo do smeha, ki je tako potreben modernemu človeku. Saj je nanj že skoro pozabil.

Nastop višješolcev

Na primerno višji umetniški višini je bil program višjih srednjih šol.

Puškinova trodejanka »Skopi vitez« je tako napeta in prepričljiva, čeprav je vzeta iz srednjeveškega viteškega življenja, da ji je občinstvo v zbrani tihoti sledilo od prizora

do prizora. Igranje žida Salomona in glavna vloga skopega viteza je odgovarjala tudi najstrožjim umetniškim zahtevam.

Prelepo prireditev je zaključilo petje mešanega zbora učiteljskega. Zapel je venček planinskih pesmi z odrskim prizorom, ki ga je izredno spretno priredil in dirigiral prof. Filej.

Iz srca čestitamo režiserjem, pevcem, igralcem in profesorjem! Saj so se pošteno potrudili, da je nastop našega dijaštva tako lepo uspel. Hvaležni smo jim!

To pot je izvršil svojo dolžnost tudi g. šolski skrbnik De Veta, ki je s svojo prisotnostjo počastil nastop slovenskega dijaštva, za kar mu slovenska javnost izreka zahvalo!

IZ BENEŠKE SLOVENIJE IN KANALSKE DOLINE

Postati želim vaš dopisnik, ker mi list ugaja. Iz Čedadu za danes nimam nič, zato tukaj nekaj pripomb k vašemu dopisu iz Šempetra Slovencev.

Najprej bi rad opozoril, da je bil konec marca sklican v Šempetru I. kongres komunistične stranke za naše kraje. K udeležbi so javili veliki lepaki, nabiti po vseh vaseh Beneške Slovenije. In res je bila udeležba članov, simpatizerjev in radovednežev, med katere sem se vrnil tudi jaz, zelo velika. Mikalo me je videti, kdo od domačinov je komunist.

Ugotovil sem, da so postali Togliattijevi privrženci zelo mnogi, ki so prej v popolnem soglasju s pokojnim monsignorjem Bertoniem vodili kot »trikoloristi« in »italianissimi« gonjo zoper slovenske duhovnike, češ da so titovci. Z uspehom so danes lahko zadovoljni: posrečilo se jim je duhovščino razdeliti, zmanjšati njen vpliv na ljudstvo. Sedaj lahko odložijo krinko ter začnejo kot partiji odkrito borbo tudi proti italijanski duhovščini in ne le slovenski.

O kongresu je mnogo pisala »Unità«, izvoljen je bil odbor in napravil podroben načrt za propagando po naših vaseh. Pravijo, da je mons. Bertoni pred smrtjo hvala Bogu uvidel zgrešenost svoje protislovenske politike, da ga je vest zelo grizla, kar da ga je spravilo v prerani grob. — Naj v miru počiva!

Da so Beneški Slovenci globoko veren narod, ni potrebno poudarjati. Vendar opazimo, da vera posebno v krajih, kjer delujejo duhovniki, ki ne znajo ali nočejo znati jezika vernikov, precej peša. Kakšen uspeh naj imajo duhovniki pri verouku, ako ga ne razlagajo v materinem jeziku otrok? Res je tudi, da ljudstvo takih duhovnikov ne upošteva in ne ceni. To se najbolje vidi pri berunji (biri).

Razen v Šempetru in Sentlenartu duhovniki Beneške Slovenije namreč nimajo rednih plač. Njihov gospodarski obstanek zavisi zato predvsem od berunje. Po tej se tudi sodi, kako je duhovnik priljubljen in kakšen vpliv ima na vernike. Zanimivi bi bili podatki o verskem življenju v vaseh, kjer so slovenski duhovniki in kjer so drugi. Ugotovili bi take razlike, da bi se merodajni za glavo prijeli, ako bi jim kaj bilo do vere.

Prevzvišeni nadškof v Vidmu naj zato dobro razmisli, preden imenuje novega foranea ali dekana v Šempeter. Če bi bil imenovan za naslednika mons. Bertonija, o katerem šušljajo in ki se sam za to mesto na vse kriplje poteguje, potem bi bilo neobhodno potrebno predložiti celotni verski problem Beneške Slovenije najvišjim činiteljem v Vatikanu. Se bo že našel kdo, ki bo znal dostaviti resnično in dovršeno sliko naših verskih razmer komur treba.

Paulus Diaconus

premotiti in je vztrajal pri svoji misli. Hitler pa je bil drugega mnenja.

Admiral Doenitz je zabeležil v svojih zapiskih: »Führer izjavlja, da se ne strinja z Mussolinijevim naziranjem, da bo Sicilija verjeten cilj anglo-ameriškega napada. Hitler sodi, da najnovejši dokumenti, najdeni pri sovražniku, potrjujejo nasprotno teorijo, to je, da bo nameravani napad usmerjen v glavnem proti Sardiniji in Peloponezu.« (Polotok na Grškem.)

Ker sta bila Hitler in Mussolini nesložna, je nastala v vrhovnem poveljstvu nemško-italijanskih armad zmešnjava. Niso vedeli, kje naj zberejo glavnino svojih sil, da odbijejo in vržejo v morje Angleže in Amerikance. Tako so svoje vojske razcepili: mesto da bi jih razporedili in združili na Siciliji, so močne enote poslali tudi na Sardinijo in v Grčijo, kjer so bile nepotrebne.

Angleška zvižaja je popolnoma uspela. Ko so se zavezniki izkrcali na Sicilijo, je bil sovražnikov odpor šibkejši, kakor bi lahko bil. Angleži in Amerikanci so z lahkoto rušili in lomili obrambne črte nacistov in fašistov ter prodirali v notranjost Italije. Vojna je bila skrajšana, zmaga pospešena.

Truplo neznanega Angleža, ki je pri tem odločilno pomagalo, je pokopano v skromnem grobu na pokopališču španskega mesteca Huelva. Na križu je zapisano lažno ime: Viljem Martin, major kraljevih mornarjev, umrl 24. aprila 1943.

Tu počiva in čaka vstajenja mož, ki je po svoji smrti, torej kot mrlič, rešil življenje tisoč vojakov in kateremu gre zasluga, da tudi prenekateri italijanski in nemški otroci niso postali vojne sirote in njih matere vdove. Kdo ve, ali se bo kdaj izvedelo, kdo je bil Viljem Martin?

(Konec)

RADIO TRST II

Nedelja, 6. junija: 9.30 Vera in naš čas; 13.00 Glasba po željah; 15.30 Koncert ruskih balalajk; 17.00 Koncert moškega zbora »Jadrana«; 19.00 Novice iz delavskega sveta; 21.00 Umberto Giordano: Andrea Chenier.

Ponedeljek, 7. junija: 18.00 Bartok: Koncert za klavir in ork.; 19.00 Mamica pripoveduje; 20.15 Gershwin: Rapsodija v modrem; 21.15 Koncert sopranistke Ondine Otte; 22.00 Književnost in umetnost.

Torek, 8. junija: 13.00 Glasba po željah; 18.40 Koncert baritonista Marijana Kosa; 19.00 Šola in vzgoja; 21.00 Radijski oder — Cesare Giulio Viola: Moje življenje, igra v 3 dejanjih; 23.00 Nocturni.

Sreda, 9. junija: 18.00 Beethoven: Simfonija št. 2.; 18.40 Koncert pianista Maria Sancina; 19.00 Zdravniški vedež; 20.05 Zbor slovenske filharmonije; 21.00 Aktualnosti; 21.15 Iz angleških koncertnih dvoran.

Četrtek, 10. junija: 13.00 Vaški kvintet in pevski duet; 18.00 Čajkovski: Koncert za klavir in ork.; 19.00 Mamičina pravljica; 21.00 Dramatizirana zgodba; 22.30 Dohnanyi: Variacije na otroško temo za klavir in orkester.

Petek, 11. junija: 13.00 Glasba po željah; 18.00 Čajkovski: Hrestač, suita št. 1.; 21.00 Tržaški kulturni razgledi; 21.15 Slovenski samospevi; 21.35 Dvorak: Serenada za godalni orkester.

Sobota, 12. junija: 14.00 Faure: Fantazija za klavir in ork.; 16.00 Oddaja za najmlajše; 19.00 Pogovor z ženo; 21.00 Malo za šalo — malo zares; 22.00 Max Bruch: Koncert za violino in ork.; 22.50 Večerni ples.

SLUTIL JE SVOJO USODO

»Povejte mi, otroci,« je vprašal katehet, »kdo je bil najmanj vesel, ko se je vrnil domov izgubljeni sin?«

»Pitano tele!«

MOŽ, KI GA NIKOLI NI BILO

(nadaljevanje)

Kje bodo udarili

Kaj je bila vsebina listin? Najvažnejše je, da je v njih govora o kraju, kjer se mislijo Amerikanci in Angleži izkrcati. Zavezniske vojske so bile tedaj gospodarice severne Afrike in so se pripravljale, da se od tam požejejo na evropsko celino. Na izbiro so imele troje smeri. Prva je šla proti Siciliji in od tam v Italijo, druga proti Grčiji, od koder bi zavezniki mogli prodirati na Balkan, to se pravi v Jugoslavijo in Bolgarijo. Tretja možnost je bila, da Angleži zasedejo otoka Sardinijo in Korsiko ter ju spremenijo v oporišči za vpad v južno Francijo.

Zavezniki so se bili že odločili za Sicilijo, ali niso hoteli, da bi to zvedela Hitler in Mussolini. Oba diktatorja je bilo treba speljati na krivo pot. Med papirji, ki jih je mrlič nosil na sebi, je bilo tudi pismo podna-

čelnika britanskega imperialnega glavnega stana generala Archibalda Nye, naslovljeno na generala Alexandra, tedanjega poveljnika angleške vojske v severni Afriki, delujočega pod vrhovnim vodstvom sedanjega ameriškega predsednika Eisenhowerja. V pismu je bilo ravno tako natančno kakor lažno naročilo, naj general Alexander napade Sardinijo in Grčijo. Priloženi so bili podrobni načrti o izkrcavanju. Napad na Sicilijo, je bilo tam zapisano, naj sovražnika spravi v zmo-to, naj ga prepriča, da bo tu zadan glavni udarec Hitlerju in Mussoliniju. V resnici bodo pa Amerikanci in Angleži vrgli glavne sile v Grčijo in na Sardinijo.

Navzkrižje med diktatorjema

Mrličevi dokumenti so dosegli svoj cilj. Mussolini, ki so ga seveda o vsem obvestili, je bil navzlic temu prepričan, da se bodo zavezniki izkrcali na Sicilijo. Mož se ni dal

IZ KULTURNEGA ŽIVLJENJA

Kulturna sramota sredi Evrope

Kulturne vezi med narodi so najvažnejše, ker od njih zavisi medsebojno razumevanje in vplivanje in z njimi se oblikuje tisto, kar bi lahko imenovali kulturno skupnost evropskih narodov — zavest pripadnosti k enotni duhovni kulturi, o čemer se zlasti v zadnjih letih toliko govori in piše v zvezi z obrambo zahodnega sveta in njegove kulturne ter duhovne dediščine pred boljševiškim totalitarizmom. Zdaj pa pogledimo, kako je s kulturnimi odnosi med Slovenci in Italijani v Trstu in kako v praksi ravna tisti, ki morda med vsemi Evropejci največ kričijo o kulturni in duhovni ogroženosti Zahoda in se delajo za vnete zagovornike enotnosti, ki naj bi temeljila prav na kulturni enotnosti tako imenovane zahodne Evrope. Kulturni odnosi med tržaškimi Slovenci in Italijani so že dolgo pereč problem in zato naj danes zapišemo nekaj besed o tem. A na vprašanje se bomo seveda še večkrat vrnili.

KULTURNI ODNOSI MED ITALIJANI IN SLOVENCMI

Te dni igra Slovensko narodno gledališče za Svobodno tržaško ozemlje dramo modernega italijanskega dramatika Uga Bettija »Zločin na Kozjem otoku«. Igralo jo je v Trstu in z njo gostuje po raznih krajih Tržaškega ozemlja. V Trstu jo je moral igrati v zavezniški dvorani Avditorija, ker mu zagrizeni italijanski iredentisti odrekajo pravico, da bi vsaj nekajkrat na leto gostovalo v katerem od tržaških gledališč. Tega ne dovolijo slovenskemu gledališču niti takrat, ko igra *italijansko dramo*. To izredno značilno osvetljuje kulturne odnose med Slovenci in Italijani. S slovenskim Narodnim domom je zgorela pred tremi desetletji tudi slovenska gledališka dvorana in od takrat si prizadevajo tržaški italijanski nacionalisti vseh barv, da bi preprečili ali vsaj čim bolj zavirali obnovo slovenskega gledališkega življenja v Trstu, namesto da bi skušali vsaj delno popraviti tisti zločin. Poslužujejo se vseh mogočih intrig, da bi otežili Slovenskemu narodnemu gledališču in z njim vred vsem drugim slovenskim igralskim družinam v Trstu delovanje in nastopanje. Pri zavezniških spletkarjih, da bi ne vrnili Slovincem nekdanjega Narodnega doma — sedanjega hotela »Regina« — in so to tudi dosegli, četudi so se čutili Angleži in Američani dolžne, da vrnejo celo tržaškemu Judom od fašistov zaplenjeno premoženje. Dosegli so tudi, da zavezniška vojaška uprava ni sezidala Slovincem novega kulturnega doma, četudi je imela pred nekaj leti to že v načrtu. A celo gostovanja v Avditoriju jih bodejo v oči.

MOLK V CASOPISJU

Noben italijanski nacionalistični list v Trstu nikoli niti z besedico ne omeni slovenskih gledaliških prirediteljev, pa naj gre tudi za gostovanje Slovenskega narodnega gledališča iz Ljubljane, kar bi bil pomemben kulturni dogodek tudi za mnogo večja mesta, kakor je Trst, ki niti nima stalnega italijanskega gledališča. A zaslepljeni iredentistični naduteži vendar mislijo, da lahko gredo s prezirljivim molkom mimo takega dogodka, ki je vedno pomemben za kulturne odnose med dvema narodoma. Prav tako molčijo o gostovanjih Slovenske filharmonije ali o drugih reprezentativnih orkestrih in zborih iz Slovenije, četudi bi že sama vljudnost — da niti ne omenjamo časniške dolžnosti do informiranja javnosti — zahtevala, da taka gostovanja vsaj omenijo, če jih že ne pozdravljajo.

ITALIJANSKE KNJIGARNE IN DRUŽE MIRKO

Spričo tega se ni čuditi, da ne najdemo v prav nobeni italijanski knjigarni v Trstu niti ene slovenske knjige, medtem ko prirečajo v svojih izložbenih oknih cele razstave nemških, angleških in francoskih knjig, med njimi seveda na častnem mestu take, kot so n. pr. Kesselringovi spomini — torej spomini nacističnega generala in rablja tolikih svobodoljubnih italijanskih ljudi! Zaman boste vprašali v tržaških italijanskih knjigarnah celo po taki slovenski knjigi, ki je bila izdana že davno prej, preden je izbruhnila druga ali celo prva svetovna vojna, ali po knjigah, ki jih izdajajo slovenski begunci v Trstu in drugod. To dokazuje, da sovraštvo in prezir do slovenske knjige ne izvirata iz kakšnega »demokratskega« ogorčenja nad sedanjim jugoslovanskim režimom ali suma, da so morda vse knjige, ki pridejo od tam, propagandnega značaja, ampak iz sovraštva do slovenske kulture in slovenskega ljudstva sploh. Značilno za odnos,

ki ga imajo Slovenci do italijanske kulture, pa je, da najdete v vseh slovenskih knjigarnah v Trstu in v coni A ter v Gorici italijanske knjige na najvidnejšem mestu. Celotno največje in najbolj reprezentativne italijanske knjigarne v Trstu pa se ne sramujejo razstavljati v svojih izložbenih oknih — in nekatere od časa do časa celo prekrijejo z njimi vso izložbo — znane umazane knjižice o »Družbi Mirku«, v katerih ostudno in za kulturni narod, kot je italijanski, nevredno sramotijo drug evropski narod in njegov jezik.

NJIHOVA IN NASA KULTURNOST

Ne vemo, kaj si mislijo o tem tujci, ki vidijo take sramotilne pamflete razstavljene v izložbenih oknih velikih knjigarn — morda skomignejo z rameni, misleč, da je pač stvar Italijanov, če smatrajo te neslanosti za take knjižne umetnine in plodove svoje kulture, da zaslužijo poleg najpomembnejših knjig, ki jih spravljajo na knjižni trg italijanske založbe iz vse sosednje republike. A čudimo se, da dopusti tako sramotenje slovenskega ljudstva na Tržaškem zavezniška vojaška uprava. Prav gotovo je malo držav v Evropi in na svetu sploh, kjer bi lahko javno razstavljali in prodajali pamflete, ki so tako žaljivi za velik del prebivalstva. Italijanske nacionaliste, ki si naivno delajo utvare in se veselijo ob namišljenem »učinku« takega poniževanja slovenskega ljudstva, pa naj opozorimo samo na to, da bi v Jugoslaviji prav lahko objavljali podobne podobe spise o italijanskem ljudstvu, če bi hoteli, a tega ne store. Tam imajo celo zakon, ki pod strogo kaznijo prepoveduje žaljenje drugih narodnosti in ščuvanje k medsebojni mrznosti med posameznimi narodi. Ta zakon varuje tudi italijansko narodnost pred žalitvami, v kolikor slovenskih ljudi že sam čut pravičnosti in dober okus ne odvrčata, da bi tako sramotili druge narodnosti.

SLOVENCMI SMO NA PRAVI POTI

Bojkot vsega, kar diši po slovenski kulturi, pa je razviden tudi iz italijanskih revij, ki izhajajo v Trstu, v kolikor namreč naravnost ne prispevajo

k sovraštvu do Slovencev. To velja tudi za revijo »Umana«, ki hoče zastopati, kot že ime kaže, nekak humanizem, pa vendar prav tako plava s strujo sovraštva do vsega, kar je slovensko. Tudi v njej ne najdemo besede razumevanja ali vsaj informativne notice o slovenskem kulturnem življenju bodisi v Trstu ali v matični državi.

Vse to dokazuje, da tržaški italijanski nacionalisti dosledno bojkotirajo vse, kar je v zvezi s slovensko kulturo, medtem ko smo ostali Slovenci kljub vsemu odprti za italijansko kulturno življenje. V slovenščini izhajajo prevodi iz italijanske književnosti, tudi najmodernejše. V Sloveniji vrte italijanske filme. Slovensko narodno gledališče v Trstu igra italijanske drame in komedije (Goldoni). Slovenski bralec segajo po italijanskih knjigah in pisatelji objavljajo razprave o italijanski književnosti. Kdo dokazuje pri tem večjo kulturo, večje razumevanje in več smisla za nujno kulturno izmenjavo ter medsebojno kulturno oplemenitovanje, ki vodi do duhovne enotnosti Evrope?

SAVEZNISKA VOJASKA UPRAVA MOLCI

Zagrizen bojkot, ki ga vodijo italijanski nacionalisti proti slovenski kulturi v Trstu, je v sramoto njim samim in tistim, ki dopuščajo kaj takega v današnjem času sredi Evrope. Res je, da ne morejo zatreti miselnosti, ki ga narekuje, lahko pa bi preprečili najočitnejše krivice in žalitve, ki jih povzroča tržaškimi Slovincem. Da tega ne storijo, nas boli in vznemlja v nas razočaranje. Ne navdaja pa nas z malodušjem, kajti zavedati se moramo in se tudi zavedamo, da je pošteno in pravilno tisto, kar delamo mi, naša odprtost in razumevanje za italijansko kulturo — ne zato, ker je italijanski narod številnejši ali kulturnejši, ampak zato, ker se iz zgodovinskih izkušenj zavedamo pomena plemenitega medsebojnega kulturnega bogatenja med narodi.

Politika vtikanja glave v pesek pa je italijanskim šovinistom že škodovala in jim še bo. Taka politika jih pripelje do tega, da ne poznajo narodov, s katerimi živijo v stiku in s katerimi imajo opraviti, in da si napravijo o njih čisto napačno predstavo. Tem bolj neprijetno je iztreznenje, kadar zadenejo ob stvarnost. Vemo, da čaka tudi ob prihodnjem zgodovinskem trčenju med Slovenci in Italijani te tako iztreznenje, če bodo nadaljevali s politiko slepega sovraštva in vtikanja glave v pesek, ki ravno vodi do novega trčenja. M.

Riko Lavrin: Slovenska marijanska lirika

Religiozno čustvovanje slovenskega človeka je motiv, ki ni bil še nikoli kakor danes zrel, da se vključi v veliki literarni tekst, ki bo hotel podati celotno podobo slovenskega duha v današnjosti. Proti zgodovini je, kdor zanika krščansko preteklost našega naroda. Izven zgodovine pa je, kdor misli, da je njegovo religiozno čustvovanje danes, v času preverjenosti marsikaterih vrednot, na tem, da izumre. Nasprotno je treba prav iz zgodovinskih analogij (n. pr. prepored moderne krščanske misli v Franciji po navalu pozitivizma s konca stoletja) sklepati, da utegne krščanska misel pri nas na novo vzcveteti. In če bo do tega razcveta prišlo, bo to krščanstvo mogoče manj legalistično, manj oprto na prosvetne faktorje kot nekoč, a zato bo tudi globlje in čistejše.

Te in podobne misli so se mi vzbudile ob knjižici Slovenske marijanske lirike, ki je te dni izšla v Trstu v priredbi Rika Lavrina.

S samim izborom pesmi, ki upošteva vse naše slovstveno ustvarjanje od brezimnih narodnih do sodobnosti, posebno pa še z vestno sestavljeno spremeno besedo je prireditelj pokazal literarno razgledanost, ki je v našem slovenskem tržaškem pisanju redkost. Zato knjiga ne glede na svojo religiozno pobudo dobiva vrednost kulturnega dokumenta, ki nam je v Trstu še bolj dobrodošel, saj je slovenska knjiga pri nas pravi dogodek. Mislim, da je treba prireditelju šteti v dobro predvsem dejstvo, da je v svoj izbor vključil tudi pesnike, ob katerih se utegnemo začuditi, da so kljub svojemu svetovnemu nazoru kdaj zapeli Mariji (Zupančič, Bevk, Vodušek, Golia).

Kaj naj rečemo o izboru samem? Take vrste poezija, kakršna je ta, gre skozi dvojno rešetko: estetsko in religiozno. To se pravi, da pri religiozni pesmi še poudarjeno zahtevamo pristnost doživetja. Zato je religiozna pesem lahko kaj kmalu slaba ali, kar je isto, ni pesem.

S tega vidika je treba pripomniti, da je prireditelj izbral mnogo umetnin, med njimi nekaj prvovrstnih, da pa so po drugi strani zašle v izbor tudi pesmi,

ki bi lahko izostale. Ni nujno, da v izbor Marijine pesmi pride še tako priznan pesnik, če mu je misel na Marijo le slučajna ali mu služi samo kot postranski estetski pripomoček. S tega vidika tudi odlomek iz Prešernovega Krsta ne zadovoljuje. Ne preveč upravičen, da stopi v ta izbor, je videti tudi Kettejev sonet — kljub svoji nesporni umetniški sili. Brez škode bi lahko izostala literarna vaja gimnazijca Stritarja. Več je tudi pesmi, kjer bralec pogreša globlji navdih, čeprav so med njimi pesmi avtorjev, katerih katolištvo je nesporno. Bralec se vpraša, ali pesniki — duhovniki Medved, Sardenko, Pogačnik res nikjer niso zapeli Mariji bolj doživeto, ko pa srečamo takšno doživetost pri drugih, prav tako duhovnikih (Gregorčič, Piščanc, Janežič, Vodeb).

Toda konec koncev je ta razlika le estetska; kajti tudi med pesmimi posvečenimi Mariji, je lepša tista, ki je bolj doživeta, ki je bolj pesem.

In presentljivo je, da bralec presuneta dve, morda tri pesmi, ki so jih zapeli Materi božji pesniki, katerih nazorska pot je šla mimo ali proč od religije. V mislih imam čudovito Zupančičevo »Z romarskim čolnom«, ki bi ji dal v tej zbirki prvenstvo, in pa Voduškovo »Marija, kako smo si hladni in tuji«, ki bi ji dal drugo prvenstvo: prvenstvo modernosti. Razbičanemu človeku današnjih dni, ki dojemata religijo brez naivne dezinteresiranosti za razvoj pozitivne znanosti in družbenega dogajanja, je ta pesem s svojim trpečim iskanjem najbližja. Tu je imel prireditelj srečno roko, kakor jo je imel pri mogočni Pregljevi baladi »Tolminske matere sveta noč«, ki bo skromna, a zadeta počastitev tihe pisateljve sedemdesetletnice. V to vrsto moram pristeti tudi Gregorčičevo »Pred tabo klečim«, Cankarjevo »Cetirto postajo« bi bilo odveč hvaliti.

Knjiga je tiskana na dobrem papirju, tisk je brezhiben, imena avtorjev prijetno in moderno poživljajo strani.

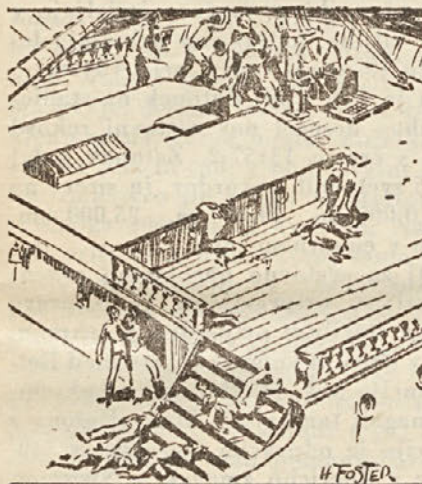
Oprema Vilka Cekute je ubrana z resnim značajem knjige.

JADRAN

ZA NAŠE NAJMLAJŠE

Tarzan, sin džungle

št. 2

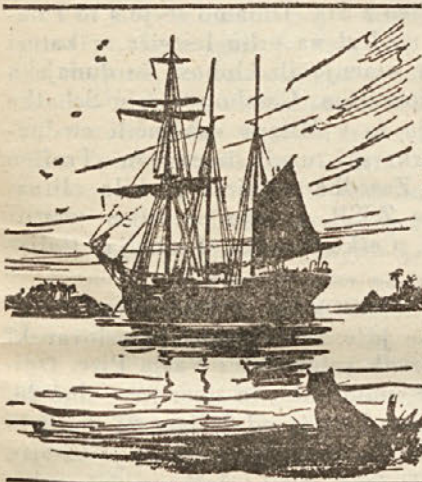


Rjovenje borečih se, pokanje strellov, vpitje in ječanje ranjenih je bilo tako grozno, da je bila paluba »Fuwalde« podobna norišnici. A boj ni dolgo trajal. Uporniki so kmalu opravili svoje krvavo delo.

Lord je trepetal za varnost še nerojenega otroka, če bi na pol poživljeni suroveži vdrl v kajuto. In res! »Tu sta še dva za ribe!« je zarohnel nekdo izmed moštva in se z vzdignjeno sekiro zapodil proti njima.

Ali Crni Miha je bil hitrejši. Njegov samokres je počil in mornar je s svinčenko v hrbtu telebnil na tla. »Jaz sem zdaj gospodar ladje!« je rekel vodja upornikov. »Ta dva sta moja prijatelja. Da se mi ju nihče ne dotakne!«

Kmalu po umoru častnikov se je pokazala zemlja. Lord in lady sta zvedela, da ju mislijo s prtlago vred izkrcati na kopno. Zaman sta prosila, da ni človeško, če ju puste na neznan obali, kjer se bosta morala bati divjih zveri.



Proti večeru se je ladja zasidrala v mirnem zalivu. Bujno poltropsko zelenje je krasilo bregove, ki so ga obdajali, a hribovita in gorata notranjost dežele je bila vsa pokrita s pragozdi. Znamenj, da bi tod živel človeška bitja, ni bilo opaziti.

Ko se je spustila na zemljo tema, se je mlada žena še tesneje privila k možu. Z grozo je mislila na strahote, ki so ju čakale v zlovesči črni budočih noči, ko bosta samevala na divji, zapuščen obali in na nevarnosti v teh temnih pragozdih.

Nič ni moglo ganiti Crnega Mihe. »Rešili ste mi življenje in zato vaju v zahvalo obvarujem smrti, to je vse! Jutri vaju izkrcamo!« v potrdilo teh besed se je razleglo iz džungle na kopnem mogočno rjovenje leva...

Drugo jutro so že zgodaj naložili zaboje in kovčge v čolne, da jih prepeljejo na suho. Lord in lady sta bila vzela na pot obilo vsakovrstnih zalag, orožja in streliva, ker sta pri odhodu računala, da utegneta ostati v Zahodni Afriki nekaj let.

Skrivnost

D^R FU-MANČUJA

ROMAN - Spisal: Sax Rohner - Prevedel: A. P.

Pojdi, na najbližjem vogalu si najameva avtotaksi!« Kako čudno se čestokrat vrine v vsakdanjost življenja kaj pustolovskega — skoraj vedno pa naglo in iznenada! Vožnja tiste noči ni zapustila v mojem spominu posebnega vtiska, četudi je vezala vsakdanjost z nenavadnimi sledečimi doživetji. Avto me je zapeljal v vrtinec grozotne skrivnosti, in zdaj, ko mi bežijo mimo duhovnih oči spomini teden dni, se čudim, da živahni trgi in ceste, po katerih smo se peljali, niso imeli nikakih svarilnih znakov. Ne spominjam se ničesar; ne vem ničesar ne o vožnji ne o čem sva se pogovarjala. Oba sva bila zelo redkobesedna. Sele ko sva prispela na cilj, je prijatelj hripavo zamrmral: »Kaj je to?«

Stražniki so vprav razganjali množico zijal, ki so se radovedno gnetli okrog vhoda hiše sira Crichtona Daveya. Ne da bi počakal, da se voz ustavi ob pločniku, je Smith skočil ven. »Kaj se je zgodilo?«

Najbližji redar ga je nezaupno pogledal; toda nekaj v Smithovem glasu in ponašanju si je pridobilo ugled. »Sir Crichton Davey

je umorjen!« je odvrnil zamolklo. Smith je stopil nazaj, kakor da bi ga kaj udarilo, in me krčevito zgrabil za ramo. »Moj Bog!« je šepnil. »Prišla sva prepozno!«

S stisnjenimi pestmi se je zrinil skozi množico in zdrvel po stopnicah navzgor. V veži je pokazal policijskemu uradniku svojo izkaznico, nakar je detektiv Scotland Yarda tiho odgovoril in se mu spoštljivo odkril. Po nekoliko kratkih pojasnilih sva mu v moreči tišini sledila po stopnicah, ki so bile pogrnjene z debelo preprogo, in skozi hodnik, okrašen s slikami in kipi, v veliko knjižnico. Tu je že bilo več oseb. Neki gospod, v katerem sem spoznal svojega stanovskega tovariša dr. Chalmersa Cleevea, se je sklanjal nad negibnim telesom na divanu. Druga vrata so držala v malo študijsko sobo. Skozi odprtino sem videl moža, ki je čepeč na nogah in rokav preiskoval preprogo. Vznemirjajoča tišina, skupina okoli zdravnika, postava, ki se je kakor hrošč hlastno plazila po sosednji sobi — vse skupaj je nudilo prizor, ki se mi je neizbrisno vtisnil v spomin.

Ko sva vstopila, se je dr. Cleeve dvignil. »Odkrito povedano,« je dejal, »ne upam si izreči končno veljavne sodbe o vzroku smrti. Sir Crichton je bil kokainist, vendar so tu znaki, ki so v protislovju z zastrupljenjem po kokainu. Mislim, da more le raztelesenje podati pojasnilo. Zelo nenavaden primer.«

Smith se je pričel polglasno pogovarjati z dr. Cleevejem, jaz pa sem priliko porabil, da sem pregledal mrtveca. Obleden je bil v večerno obleko. Vendar pa je bil smoking videti že precej ponošen in zastarel po kroju. Lice je bilo suho in ostrih potez, a zdaj na po-

VZGOJNI KOTIČEK

Mladina na počitnice

Konec je šolskega leta, konec učenja in skrbi, posebno za tiste otroke, ki so uspešno končali razred. Mladina, razen tiste, ki jo še čaka nižji ali višji tečajni izpit, je zadovoljna in srečna in že šteje dneve, ko odide na počitnice. Kako tudi ne! Kdo naj se znoji v mestu v žgočem julijskem ali avgustovem soncu, ko se vročina odbija od zidov in asfalta ter je vse mesto odeto v prašno kopreno? Zunaj, na deželi, je vse lepše, vse prijetnejše. Tam je zelenje, sveži zrak, zdrav je in veselo razpoloženje.

Največ tržaških otrok in mladostnikov odhaja vsako leto v razne gorske in obmorske kolonije. In prav je, da je tudi v tem pogledu dobro preskrbljeno za našo mladino. V prejšnjih časih so namreč odhajali na počitnice le otroci premožnejših staršev ali pa tisti otroci, ki so imeli sorodnike na deželi. Danes pa je vsakemu otroku odprta pot v razne kolonije. Prav zato bi starši veliko grešili, če bi otroke iz tega ali onega razloga obdržali doma, v vročem in nezdravem mestnem ozračju.

Odkar hodijo naši tržaški otroci v počitniške kolonije, se zdravstveno utrjujejo. To nam lahko potrdijo šolski zdravniki. Saj jim pa tudi v kolonijah ničesar ne manjka. Vse imajo, kar je potrebno za zdravje: dobro in tečno hrano, sprehode, kopanje, igre, telovadbo, dovoljno spanje in svež zrak.

Razen tega se pa otroci pri skupnem življenju navadijo na medsebojno pomoč in ljubezen do bližnjega, na obzirnost in samozatajevanje. Prav tako se odvajajo raznih slabih lastnosti, kakor: nerednosti, sebičnosti, trme, izbirljivosti v jedi itd., skratka vsega, kar jim je v škodo v kasnejšem življenju.

Naši slovenski mladini želimo torej, da bi počitnice dobro izrabila, si okrepila telo in duha in se jeseni prenovljena vrnila v slovenske šole!

O srčni kulturi

Vzgoja v srčni kulturi se prične v družini. Saj pravi Goethe: »Vzgojeni otroci bi se rodili, če bi le starši vzgojeni bili.« Predvsem je potrebno, da sta oče in mati vljudna drug do drugega in da iz njunih ust ni slišati nikdar grdih in poniževalnih besedi. Dr. Franjo Crnek nam pripoveduje v svojem vzgojnem spisu Od rodu do rodu naslednje:

Kadar preživljam počitnice v svojem rojstnem kraju, obiskujem svoje prijatelje iz otroških let. Tako sem letos obiskal svojega prijatelja Blaža. Bil sem že na njegovem dvorišču in hotel vstopiti v hišo, ko nena doma zaslišim iz kuhinje žvenket krožnikov, nato pa srdit glas Blaževe žene Mare: »Mrha stara, samo žrla bi!« Vstopil sem. Blaževi ženi je bilo neprijetno, ko me je zagledala. Pogledal sem skozi odprta vrata v sobo in videl Blažovo mater, ki je sedela na postelji in si brisala solze. Zraven nje pa je stala Blaževa štirinajstletna hčerka in držala v roki skodelico mleka. Jasno mi je bilo, kaj se je zgodilo. S potrjim srcem sem odšel, ali boljše rečeno, pobegnil sem. V ušesih pa mi je zvenelo: »Samo žrla bi, mrha stara!« Pomislil sem na štirinajstletno hčerko...

Sportni pregled

V nedeljo so zaključili italijansko nogometno prvenstvo A-lige. Osvojil si ga je Inter, in sicer že sedmič. Iz lige A v ligo B promovata dva kluba. Zaenkrat je usoda zadela le Legnano, v bližnji prihodnosti pa bo znan še drugi. Kandidati so Palermo, Spal in Udinese. Na njihova mesta pa bosta prišla Catania in pa zmagovalci odločilne tekme Cagliari: Pro Patria.

Kolesarska dirka po Italiji je dospela z juga na Apenine. Tukaj bodo prve gorske etape, ki bodo precej spremenile sedanji po-

ložaj. Skoraj gotovo bodo posegli v borbo »asi«, kajti njihov položaj v lestvici ni kaj rožnat. Imajo več kot pol ure zaostanka za prvim plasiranim. Dirka je letos precej zanimiva in nam vsak dan nudi nova presenečenja. Posamezniki se močno izživljajo v »prehodnih ciljih«, kateri jim prinašajo lepe vsote. Po 10. etapi vodi Clerici (Švica).

V Parizu je Čeh Emil Zatopek na stadionu »Colombo« dosegel nov svetovni rekord na 5000 m s časom 13:57,2. Zatopek sedaj brani kar 6 svetovnih rekordov, in sicer: na 5000 m, 10.000 m, 20.000 m, 25.000 m, 30.000 m in v enournem teku.

Kandidati za svetovno nogometno prvenstvo se marljivo pripravljajo. Te priprave se izražajo v številnih prijateljskih tekmah. Tako se je v Bruslju končala tekma med Belgijo in Francijo 3:3. Madžari so v Luksemburgu premagali tamkajšnji klub »Union« z 10:0. Avstrija je odpravila Norveško s 5:0. Švica pa je v Zuerichu zmagala z Nizozemsko 3:1. Urugvaj je v Madridu izgubil z »Real« klubom 2:0. Ta rezultat dokazuje, da bivši svetovni prvak ni v formi in najbrž v Švici ne bo igral kaj pomembne vloge.

V Zagrebu je v teku za GRASSHOPPERSON pokal domači Dinamo premagal francoski klub Nico s 5:1. Dinamo se je s to zmago močno usidral na vrhu lestvice, v kateri so poleg že omenjenih klubov še dunajska Austria, Fiorentina, Gasshoppers in Schalke.

V nedeljo so v Milanu zaključili mednarodni košarkarski turnir, imenovan »Trofeo Mairano«. Zasedba turnirja je bila elitna. Zmagala je ZSSR, za njo pa so se uvrstili Madžarska, Češkoslovaška, Francija, Italija in Belgija.

SAHOVSKE NOVICE

Te dni se je v Trstu mudil jugoslovanski šahovski prvak veleojster Vasja Pirc. Odišal je dve simultanki, in sicer prvo dne 28. v ulici Roma, kjer je od 23 iger 21 dobil in 2 remiziral. V nedeljo 30. t. m. pa je na vrtu pri Dreherju igral proti tržaškemu šahovskemu klubu, kjer je na 20 deskah 19 iger dobil, 1 pa remiziral.

Remi z veleojstrom je dosegel član Jadrana Cene Baša, kateremu iskreno čestitamo.

seben način zateklo, pesti so bile stisnjene. Zavihal sem mu roka in spoznal na levem laktu sledove vbizga. Nehote sem pogledal tudi drugi laketa. Nikakih sumljivih znakov ni bilo na tem. Pač pa je bila na hrbtu roke temnordeča lisa kakor od poljuba našminkanih ustnic. Pozorneje sem jo pogledal in jo poskusil z drgnjenjem odstraniti; podoba je bila, da je nastala zaradi vnetja, če ni bilo kakšne materine znamenje. Stopil sem k malemu, bledemu človeku, ki se je bil predstavil kot zasebni tajnik sira Crichtona, in ga vprašal, ali je bila lisa že prej tam.

»Ne, gospod kolega!« se je vmešal dr. Clevee. »Že sam sem bil stavil isto vprašanje. Ali vam lisa kaj pove? Jaz si je namreč ne znam tolmačiti.«

»Prosim vas oproščenja, Mr. Burboyne,« se je obrnil Smith k bledemu tajniku, »toda nadzornik Weymouth vam bo potrdil, da sem pooblaščen, da se za stvar zavzamem. Rekli so mi, da je sir Crichton v svoji študijski sobi nenadoma obolel?«

»Da, ob pol enajstih. Jaz sem delal tu v knjižnici, on pa tam notri kakor po navadi.«

»Ali so bila vrata med sobama zaprta?«

»Da — vedno. Samo enkrat so bila nekaj trenutkov odprta, ko je prispelo za sira Crichtona neko pismo. Bilo je pet minut pred pol enajstimi. Izročil sem mu pismo in tedaj je bil videti še popolnoma zdrav.«

»Kako pismo je bilo to?«

»Tega vam ne morem povedati. Prinesel ga je neki sel in sir Crichton ga je položil k drugi pošti. Najbrž leži še zdaj tam.«

»Ob pol enajstih?«

»Da. Nenadno je sir Crichton sunkoma odprl vrata in z glasnim krikom planil v mojo sobo. Pohitel sem mu naproti, a mi je velel iti nazaj. Vročica mu je sijala iz oči. Vprav sem stopil k njemu, ko se je zgrudil na tla. Zvijal se je in kazalo je, kakor da ne more govoriti; ko sem ga pa vzdignil in ga položil na divan, je zahropel nekaj, kar se je čulo kakor: »The red hand!« (Rdeča roka!); še preden sem prišel do zvonca oziroma telefona, je izdihnil. Burboyneov glas je drhtel, ko je to opisoval. Tudi Smith je bil videti zelo razburjen.

»Mislite, da je sir Crichton s svojimi besedami mislil pego na svoji roki?« je vprašal Smith.

»Ne — težko mogoče. Kajti iz smeri, kamor mu je bil obrnjen poslednji pogled, sem z gotovostjo domneval, da misli nekaj, kar je bilo v njegovi sobi.«

»Kaj ste nato storili?«

»Ko sem poklical osebo, sem stopil v študijsko sobo. Ničesar nenavadnega nisem zapazil. Okna so bila zaprta. Sir Crichton je celo ob veliki vročini delal za zaprtimi okni. Drugih vrat sploh ni, ker delovna soba zaključuje ozko, stransko hišno krilo, tako da nihče ne bi mogel noter, ne da bi ga jaz videl. Ako bi se pa bil kdo že prej skrtil v tej sobi — a prepričan sem, da ni notri nobenega skrivališča — bi se moral vrniti le skozi mojo sobo.«

Nayland Smith se je potezal za levi uhelj, kar je počenjal iz navade vselej, kadar je napeto premišljeval. »Ali se je sicer kaj posebnega pripetilo zadnje čase?«

Nadaljevanje na zadnji strani

Žuželke proti človeku in človek proti žuželkam

Svet žuželk je mnogovrsten in mnogoštevilčen. Če skrbno opazuješ svojo okolico na sončni pripeki ali v hladni senci, v mestu, na deželi ali v temnem gozdu, povsod boš našel obilico žuželk, malih živalic, ki deloma letajo, deloma lezejo, zopet druge so priklenjene na stalna mesta. Žuželke so v zraku, na tleh in tudi v obdelovalni plasti zemlje. Znanstvo jih pozna na stotisoče vrst.

Mnoge žuželke so koristne. Navaden človek prišteva k njim skoraj samo čebele, katerih koristnost pozna. Ostale žuželke so za povprečnega človeka škodljive, kot so zanj škodljive vse kače in marsikaj, kar človeku koristi v boju za obstanek. Tako zmotno prepričanje prevladuje, ker ljudje ne poznajo naravoslovja, to pa zaradi tega, ker je šolstvo na splošno zelo pomanjkljivo in nauči človeka, posebno kmečkega, bore malo tega, kar bi mu potem služilo v življenju. Zdi se pa, da se ho v tem pogledu kmalu spremeniti učni načrt, vsaj za šole v kmečkem okolju.

Žuželke proti človeku

Med žuželkami in človekom je stalen boj. Pri nas sicer nimamo rojev kobilic kot na Jutrovem, kjer zgrizejo vse, kar jim pride med čeljusti, in so zato ena izmed egiptovskih nadlog. Pri nas nimamo muhe tse-tse, ki povzroča spalne bolezni in s tem velikansko gospodarsko škodo, večkrat celo smrt. Mravlje-termiti so odkrili sicer tudi v Italiji, tako v Rimu in Firencah, kjer so napravile velikansko škodo, a so jih k sreči zatrli. Termiti v Evropi še niso nastopili v takih množinah kot n. pr. v Afriki, kjer marsikje uničujejo ljudska naselja.

Ce ne poznamo pri nas podobnih hudih žuželk, imamo pa druge, ki nam grenijo življenje in povzročajo posebno kmečkemu življenju velikansko škodo. Mešan trpi kvečjemu od uši, bolh, stenic, muh, komarjev in moljev v obleki, neprijetni so mu kuhinjski ščurki in mogoče še kaka druga žuželka. Kmetovalcu pa povzročijo velikansko škodo poleg navedenih še razne gosenice in črvi, koloradski hrošč ali krompirjevec, najrazličnejše listne uši, kaparji, polži, bramorji, strune, trtna uš ali filoksera, uši na živalih, različni molji itd. itd.

Predvsem ena lastnost žuželk straši človeka: da se tako nezaslišano hitro razmnožujejo. Ni sicer res, da postane jutraj rojena žuželka zvečer že stara mati, a pri nekaterih bi skoraj rekli, da je tako (listne uši!).

Človek proti žuželkam

Nekatere škodljive žuželke so danes že skoraj premagane: Amerikanci s svojim DDT so napravili človeštvu neprecenljivo uslugo. Saj so skoraj po vsem svetu uničili človeške uši, bolhe in stence; uničili so legla komarjev, ki so povzročali malarijo, Amerikanci so onemogočili razvoj pegavca itd. itd. Človeštvo se niti ne zaveda, za kaj mora biti Amerikancem hvaležno.

So pa še ostale žuželke, proti katerim boj ni končan. Zmaga ni še dosežena in najbrže tudi ne bo tako kmalu. Proti mnogim škodljivcem je namreč potrebno organizirati borbo na mednarodni podlagi, kajti ti ne poznajo političnih mej. Pod okriljem FAO, to je Združenih narodov ustvarjene organizacije za prehrano in kmetijstvo je taka borba že

organizirana proti koloradskemu hrošču, kalifornijskemu kaparju ali kaparju S. Josè in še nekaterim drugim škodljivcem. Vendar se ta borba ne vodi z resnostjo, ki jo škodljivci zaslužijo.

Za uničevanje žuželk imamo na razpolago najrazličnejša sredstva. V Italiji je nad 70 podjetij, izdelujočih sredstva za uničevanje žuželk. Uničevalnih sredstev je nekaj stotin, na vsak način preveč, da bi jih kmetovalec mogel vsa poznati in izbrati najboljše in najcenejše. Samo tvrdka »Montecatini« je letos vrgla na trg 10 novih sredstev, za njo pa ne zaostajajo druge.

Sredstva proti žuželkam lahko razporedimo v 4 velike skupine, in sicer:

a) prebavni strupi, ki škodljivca uničijo, če pridejo v njegova prebavila. Sem spadajo predvsem arzenati in zastrupljene vabe;

b) dotikalni strupi, ki uničijo škodljivca, če pride v dotik s strupom. Sem spadajo predvsem različna olja;

c) udušljivi strupi, ki škodljivca udušijo. Tu je najvažnejši DDT;

č) sistemski strupi, s katerimi rastlino poškrbimo in jih ta vsrka ter združi s svojim sokom. Če škodljivce sesa na tako pripravljeno rastlino, pogine. V tem pogledu je nekaterim našim kmetovalcem znan strup »pestox«, katerega uporabljamo predvsem proti listnim ušem in kaparjem. To sredstvo pa ni vedno priporočljivo. Na noben način ga ne smemo rabiti zadnjih 40 dni, preden spravimo pridelek, recimo breskve ali drugo sadje, še manj seveda pri zelenjavi, ker je »pestox« strup tudi za človeka.

Zato moramo vedno vedeti, kako strupe uporabljamo, da ne napravimo nepopravljive škode.

V naslednjem navajamo, kako treba uničiti dva velika škodljivca sedanjega letnega časa:

Koloradski hrošč ali krompirjevec

Ni potrebno, da opišemo tega škodljivca, saj si ga lahko vsakdo ogleda na bližnji krompirjevi njivi. Tam boš videl odraslega hrošča s perutmi, njegova jajčka — navadno na spodnji strani listov — potem črve, in sicer mlade, iz jajčec komaj izlegle, in tudi skoraj odrasle, ki se v kratkem spuste na tla, zarijejo v zemljo, tam zabuhajo in iz bube se bo razvil hrošč s perutmi. Pri nas nastopita vsaj dva roda koloradarja. Zadnji prezimi v zemlji v obliki odraslega hrošča in če ga prej vrag ne vzame, bo prilezel konec prihodnjega aprila ali v začetku maja iz zemlje, začel delati škodo in polagati jajčeca, iz katerih se bo razvila nadaljnja malopridna zalega.

Koloradar ne napada samo krompirja, temveč tudi druge rastline, predvsem one, ki so s krompirjem v sorodu. Sem spadajo paradizniki, jajčevci (melancane) in paprika. Zato moramo tudi nasade teh ščititi pred koloradarjem, ki se tako imenuje po dolini Kolorado v Zedinjenih državah Sev. Amerike, kjer so ga najprej odkrili.

Zaščita proti koloradarju je trenutno samo ena: uničiti ga!

Na rastočih rastlinah (krompirju, paradizniku itd.) ga uničujemo s primernimi škropili in prašili, katerih je danes vse preveč.

GOSPODARSTVO

Izborno in sorazmerno poceni sredstvo je »Lingex«, katerega raztopimo po 40 do 50 gramov v 100 litrih vode in s tako pripravljenim škropivom poškrbimo napadene rastline. Zaščitnega škropljenja, ki bi razvoj koloradarja sploh onemogočilo, še ne poznamo.

Proti koloradarju se lahko borimo tudi v zimskem času in sicer na ta način, da niivo kjer je bilo mnogo koloradarja, izdatno pognojimo z apnenim cianamidom (calcicidnamide) in preorjemo. Ker je to gnojilo zelo jedko, uniči vsakega hrošča, ki bi prišel v dotiko z nekoliko imenovanega gnojila.

Koloradar ima peruti in leta, zato tudi ne pozna političnih mej. Iz tega razloga mora biti proti njemu borba organizirana na mednarodni podlagi.

Zelo mnogo je polžev

Ljudje se vprašujejo, kako je to mogoče, da jih ni tako huda zima uničila. Se nikdar jih ni bilo toliko in to hišarjev ter navadnih brezhišnih slinarjev. Solata jim gre posebno v slast, ne zametujejo pa tudi drugih povrtnin, in tudi cvetlice ne (dalije, krizanteme itd.).

Kako jih uničimo? Na dva načina: da jih zbiraemo, potem oparimo z vrelo vodo ter damo perutnini. Nekateri pa polže — seveda le večje hišarje — tudi uživajo. V goriški okolici jih v neki hiši pojedjo dnevno vsaj 3 kg, ker jim jih ljudje nosijo. Če jih dobe preko dnevne potrebe, jih gospodar spravi v zaboje in tam hrani z otrobi, da se nekoliko opitajo. Tako si ta gospodar že sedaj pripravlja zalogo hrane za zimo. — Polži imajo nekaj pomena celo v mednarodni trgovini. Saj izvozi Jugoslavija letno nekoliko vagonov polžev v Pariz.

Polži zelo radi uživajo otrobe in to jim postaja usodno. Največ jih danes uničimo z vabo, to je z zastrupljenimi otrobi, ki jih natrosimo v male kupčke (čajno žličko za kupček) okoli povrtnine, katero mislimo zaščititi. Otrobe raztrosimo zvečer in jutraj homo že videli učinek. Pisec teh vrstic je ob solati na širini enega metra postavil zvečer 4 kupčke zastrupljenih otrobov in drugo jutro je našel tam 37 erknjenih polžev.

V trgovini že dobimo pripravljeno vabo za polže, to je zastrupljene otrobe, lahko pa si tako vabo tudi sami pripravimo: za kg otrobov vzamemo 50 gramov vražjega prahu (polvere del diavolo), premešamo in vaba je gotova.

ZIMSKO OBLEKO IN ODEJE

smo odložili. Kje je to blago spravljeno? Gospodari li v onem prostoru molj? Kaj si ukrenil proti njemu?

Blago najprej prav dobro okrtaj, potem pa spravi v omare ali zaboje, kamor ne pozabi deti omotke z ameriškim sredstvom »Killing« proti moljem. To sredstvo je mnogo priporočljivejše od naftalina.

MUČNO GOJENJE SVILOPREJK

je letos. Murvino listje se ni pravočasno razvilo, ker je vsled dolge zime vse zastalo v razvoju. Potem pa deževno in deloma mrzlo vreme!

Slabo bi bilo, če bi že itak redki sviloprejkari izgubili veselje do svilogojstva,

VPRAŠANJA IN ODGOVORI

Vprašanje št. 1: Kaj pomeni izraz »malthuzianizem«?

Odgovor: Beseda »malthuzianizem« je izvedena po imenu angleškega gospodarstvenika Malthusa, ki je trdil, da se ljudstvo bolj hitro množi, kot se zmoroje istočasno preskrbeti potrebna sredstva za prehrano, vsled česar je svetoval omejevanje porodov. Ta nauk se je do sedaj pokazal za pogrešenega, ker se je od Malthusovih časov (1760-1834) do danes število ljudi potrojilo in hrane ni zmanjkalo. Za bodoče rodove pa tudi ni strahu, da bi hrana zmanjkala. V zadnjih letih smo pričali, da se z globokim oranjem, primernim gnojenjem, posebno z umetnimi gnojili, odbranimi semenji itd. da pridelke zelo zvišati. Poleg tega so na svetu na razpolago še nepregledne površine danes neobdelane zemlje (v Afriki se komaj 1/5 površine za silo obdeluje), vse morsko bogastvo in vsa bodoča odkritja prehranbenega znanstva, ki že danes dobiva iz premoga in iz lesa visoko vredno hrano in živalsko krmo. Na to vprašanje se bomo v kratkem povrnili.

Vprašanje št. 2: Ali lahko z žveplanjem škodimo trtami, ker jih lahko ožgemo? Jaz sem rekel, da lahko, nekdo drugi pa mi zatrjuje, da ne. On pravi, da je ožganje trtnih listov samo posledica tega, ker smo jih škropili s prekislo raztopino modre galice. Kdo ima prav?

Odgovor: Največkrat so res trtni listi ožgani vsled tega, ker smo škropili s prekislo raztopino modre galice. Dodali smo ji namreč premalo apna. Toda tudi z žveplanjem lahko ožgemo trte. Mislimo sicer, da se letos kaj takega še ni pripetilo, ker nismo do sedaj imeli posebne sončne pripeke. Če pa sonce močno žge, je za trte nevarnost, da se ožgo, če smo jih premočno žveplali. Žveplo se v sončni pripeki namreč raztopi in nastali plin lahko ožge liste, posebno mlade. Zato pa velja navodilo: če je vreme bolj hladno, trte močneje oprašimo z žveplom; če si pa sledijo dnevi z žgočim soncem, moramo žveplati bolj na rahlo. Zato je velevažno, da trte prašimo z najbolj finim, to je drobno zmletim žveplom. Če uporabljamo tako škropilno žveplo v hladnih dneh, pri mešamo vsakim 100 litrom vode ali škropiva po 1/2 kg ali tudi več žvepla, če pa žveplamo v toplih dneh, primešamo škropivu 1/3 manj žvepla.

Drobne vesti

Iz Trsta

Slovenci k slovenskim mašam

Urnik nedeljskih slovenskih maš:

Barkovlje: ob 8. uri; Rojan: ob 7. in 9. uri; Sv. Anton (novi): ob 7. uri; Sv. Ivan: ob 7. in 10. uri; Sv. Jakob: ob 9. uri; Sv.

Vincenc: ob 7. uri; Salezijanci: ob 10. uri; Sv. Ana: ob 9. uri; Skedenj: ob 6. in 10. uri.

Usposobljenostni izpiti

Nadzorništvo za delo je razpisalo izpite za upravljanje parnih kotlov.

Prošnje je treba vložiti do 15. junija t. l. pri Nadzorništvu za delo, Oberdanov trg št. 6. Pogoji za priustitev: dopolnjenih 18 let starosti ter predpisana poskusna doba.

Iz Gorice

PRIJETNA VEST ZA BREZPOSELNE

Javljamo, da bo Občinski urad za pomoč (ECA) v ulici Baiamonti št. 22 izplačeval redno podporo za brezposelne za mesec junij v naslednjih dneh in po tem abecednem redu:

V četrtek 3. VI. od A do C; v petek 4. VI. od D do G; v soboto 5. VI. od črke H do L; v ponedeljek 7. VI. od M do O; v torek 8. VI. od P do R; v sredo 9. VI. od S do T in v četrtek 10. VI. od U do Z.

Brezposelni morajo tudi v tem mesecu dvigniti dan prej predpisani vzorec pri imenovanem uradu; prinesiti morajo s seboj potrdilo o brezposelnosti.

Točno naj se držijo reda, ker je to le njim v korist. Po 12. VI. se ne bodo več upoštevale prošnje za junijsko podporo.

Valuta . tuji denar

Dne 1. junija si dal ali dobil za	
ameriški dolar	628—630 lir
funt šterling	1710—1730 lir
100 francoskih frankov	174—175 lir
švicarski frank	147—147,50 lir
100 dinarjev	115 lir
avstrijski šiling	24,40 lir

AVTOBUSI VOZIJO IZ TRSTA

v Nabrežino:
ob delavnikih ob: 7.30, 9.00, 11.30, 12.30, 15.00, 17.30, 19.00, 20.30;
ob nedeljah ob: 8.30, 10.00, 12.20, 13.15, 15.00, 16.30, 20.30, 22.30, 23.40.

v Zgonik in Salež:
ob delavnikih ob: 7.30, 10.00, 11.30, 13.15, 17.30, 19.30;
ob nedeljah ob: 10.00, 13.15, 18.30, 21.00.

na Repentabor in v Veliki Repen:
ob delavnikih ob: 10.00, 12.30, 18.30;
ob nedeljah ob: 8.30*, 10.00, 12.20*, 14.00*, 16.30, 18.30, 20.30;
* samo do Repentabra.

TEDENSKI KOLEDARČEK

5. junija, sobota: Bonifacij, škof; Valerija
6. junija, nedelja: binkošti; Norbert
7. junija, ponedeljek: Robert
8. junija, torek: Medard, škof; Viktorin
9. junija, sredo: kvatrna sredo; Primož
10. junija, četrtek: Marjeta, kraljica
11. junija, petek: kvatrti petek; Barnaba

Izdaja Konzorcij Novega lista z dovoljenjem A.I.S.

Odgovorni urednik Drago Legiša

Tiska zadruga tiskarjev »Graphis« z o. z. v Trstu
Ulica Sv. Frančiška 20 — Telefon 29-477

ZOBOZDRAVNIK

dr. Danilo Brezigar

Sprejema v Nabrežini 130

(v hiši g. Tanceta)

Mario Gregorič

JESTVINE

Trst, ul. Torrebianca 43

Postrežba na dam

JAKOB VATOVEC Nasl.

TRST, Via Torrebianca 19, telef. 23 587

UVOZ - IZVOZ

Jestvine, kolonialno blago, tehnični proizvodi, kemikalije, konfekcija

Pošilja DARILNE PAKETE

»Se je,« je pritrdil Burboyne v očitni zadregi. »Čeprav takrat stvari nisem prisodil nikake važnosti. Pred tremi večeri je prišel sir Crichton k meni in je bil videti precej razburjen; toda tu pa tam so bili njegovi živeci... Saj veste, kaj menim? No, prosil me je, naj pregledam delovno sobo. Imel je občutek, kakor da bi se tam nekaj skrivalo.«

»Nekaj ali nekdo?«

»Nekaj« je bil izraz, ki ga je uporabil. Vse sem bil temeljito pregledal, a brez uspeha. Po tistem je kazalo, da se je spet pomiril in se povrnil k delu.«

»Lepa vam hvala, Mr. Burboyne! Moj prijatelj in jaz bi si zdaj še rada ogledala študijsko sobo.«

Parfumirano pismo

Kakor že omenjeno, delovna soba sira Crichtona ni bila velika. En sam pogled je zadoščal, pa si videl, da ni bilo v njej najmanjše prilike za skrivališče. Po tleh je bila razgrnjena debela preproga; ves prostor pa je bil prenapolnjen z burmanskimi in kitajskimi predmeti. Na zideu kamina je stalo več fotografij, ki so pričale, da je bila soba zasebno svetišče premožnega samca, ki nikakor ni bil sovražnik žensk. Malone celo dolgo steno je pokril zemljevid Indije. Svetilka z zelenim senčnikom je stala na pisalni mizi, polni pisarij, in metala soj po mali sobi, v kateri je bilo neznosno vzdušje, zakaj obe okni sta bili trdno zaprti.

Smith je takoj pohitel k velikemu pisemskemu ovitku, ki je ležal poleg pisalne mape. Sir Crichton se ni niti toliko potrudil, da

bi ga bil odprl; zato je to storil moj prijatelj. V ovitku je bil bel list nepopisanega papirja — nič drugega.

»Ta vonj!« je zamrmral Smith in mi izročil pismo. Poduhal sem ga. Zelo oster parfum je dehtel iz njega. »Kaj je to?« sem vprašal.

»Neko dokaj redko, hlapljivo olje, ki sem ga že večkrat zaduhal, a še nikoli v Evropi. Petrie, svetlika se mi!«

Privzdignil je senčnik in jel natančno ogledovati koščke papirja, vžigalice in druge reči, ki so bile v kaminu in na njem. Z zidea sem vzel bronasto vazo in jo z zanimanjem ogledoval, ko se je prijatelj nenadoma obrnil k meni. Poteze so mu kazale poseben izraz.

»Postavi stvar spet na prejšnje mesto, dečko!« Osupel sem storil, kakor mi je ukazal. »Ne dotakni se ničesar v tej sobi! Lahko bi bilo nevarno!« Njegov glas je bil tak, da me je mrzlo spreletelo. Od vrat sem ga opazoval, kako korenito je preiskoval sobo, prostor za knjigami, mizne predale, omare in police. »To naj zadostuje,« se je slednjič odločil. »Tu ni nič važnega in ne utegnem še dalje raziskovati.«

Vrnila sva se v knjižnico. »Gospod nadzornik Weymouth,« je dejal moj prijatelj, »zelo pomemben razlog me sili, da vas prošim, da mrtveca nemudoma spravite iz te sobe, knjižnico pa zaklenete. Nihče ne sme notri, dokler vam kaj natančnejšega ne sporočim.« Nič ni bolj kazalo učinka skrivnostnega poverilnega pisma mojega prijatelja kakor spoštljiva drža policijskega uradnika s Scotland Yarda, ki je sprejel ta navodila, ne da bi bil z očesom trenil.

(Nadaljevanje prihodnjic)